

Jaarboek

*Het Nederlands Valkeniersverbond
„Adriaan Mollen”*

2003-2004, 2004-2005, 2005-2006

HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND

„ ADRIAAN MOLLEN"

Opgericht in 1938
Erkend bij Koninklijk Besluit
Van 10 september 1962

Jaarboek

2003-2004

2004-2005

2005-2006

Voorwoord

Gedurende ruim 2 jaar heeft Jan Meijvogel, eerst als interim-voorzitter en later als voorzitter, ons Verbond mede bestuurd. Hij heeft dit met deskundigheid en inzet gedaan. Dit jaar heeft hij ons ook met verve vertegenwoordigd op het symposium Ambachtelijk Werken met Wilde Vogels te Utrecht, waarvan een-verslag is opgenomen in dit jaarboek. Wij zijn hem hiervoor veel dank verschuldigd.

Op 14 maart 2006 werd mij verzocht of ik mij wilde kandideren voor het voorzitterschap. Eerlijk gezegd heb ik daarover enige tijd moeten nadenken, omdat ik vind dat het voorzitterschap een verantwoordelijke taak is die veel tijd vergt in een periode als deze, waarin veel dingen veranderen, zowel in de wet- en regelgeving als in datgene wat mensen van een goed lopende vereniging verlangen, met name wat betreft public relations en de communicatie.

De valkerij en het Verbond liggen mij na aan het hart en na een lidmaatschap van ruim 30 jaar kan ik wel zeggen dat ik goed op de hoogte ben van wat er speelt en gespeeld heeft binnen onze club. We weten allemaal dat er tijdens het leven van iedere vereniging minder goede en betere periodes zijn. Met de blik op de toekomst gericht is het waardevol om over enige kennis te beschikken van de historie van ons Verbond en van de recente geschiedenis, zodat wij ook kunnen leren van dingen die in het verleden hebben plaatsgevonden. Het is mijn bedoeling om ons Verbond, samen met de andere bestuursleden, te sturen in een zodanige richting dat ieder lid trots kan zijn op zijn lidmaatschap van Adriaan Mollen. Wij moeten ons daarbij ook realiseren dat alleen de valkerij ons met elkaar verbindt. Ik heb het gevoel dat we dit met het huidige ledenbestand en de huidige samenstelling van het bestuur en samen met de mensen die organisatorische ondersteuning bieden waar kunnen maken.

Het gebied van de wet- en regelgeving heeft onze aandacht nodig. Onze activiteiten binnen het NOVO, de organisatie waarin alle vier de Nederlandse valkeniersverenigingen aangesloten zijn en waarin wij gevierden communiceren met het ministerie van LNV vloeien hieruit voort.

Ook de communicatie moet een aandachtspunt zijn. Hieronder valt het ontwikkelen en onderhouden van een goede website waarop men ook vragen kan stellen en nieuws kan verwachten over actuele zaken.

Voorts is het misschien zinvol om de nieuwsbrief regelmatig te laten verschijnen en willen wij een stand ontwikkelen waarmee het Verbond deel kan nemen aan manifestaties. Op die manier kunnen wij de valkerij op de voor ons juiste wijze onder de aandacht brengen, en kunnen wij de volgens onze inzichten juiste antwoorden kunnen geven op vragen die men over de valkerij heeft.

Inmiddels heeft Simon Smit zich om persoonlijke redenen uit het bestuur teruggetrokken. Hij was gedurende ruim 7 jaar onze ornithologisch secretaris, een functie die hij met veel inzet heeft vervuld. Ook heeft hij ons meerdere malen vertegenwoordigd bij de jaarlijkse IAF-vergadering. Voor dit alles wil ik hem van harte bedanken. Tegelijk met mij kon Ad Starreveld begroet worden als lid van het bestuur. Hij heeft het penningmeesterschap op voortvarende wijze van mij overgenomen.

Ik ben mij ervan bewust dat mij vele grote, en inmiddels bekende voorzitters zijn voorgegaan. Het is voor mij dan ook een grote eer om in dit rijtje thuis te mogen horen. Alleen een voorzitter kan dingen niet alleen tot stand brengen. Wanneer u vragen of opmerkingen heeft over de gang van zaken binnen het Verbond, schroom dan niet om contact met mij of met een van de andere bestuursleden op te nemen. U zult altijd een luisterend oor aantreffen en aan uw opmerkingen zal altijd aandacht geschonken worden. Het bestuur is er voor u en kan zonder u niet optimaal functioneren.

Daarom: laten we met elkaar de schouders eronder zetten.

Jan de Vries - voorzitter

Foto: J. Meijvogel

Jachtdag Zeeland 18 oktober 2003

Vanuit A.M. waren er drie valkeniers die een aanwachter vlogen. Henk Dijkstra met de ervaren Jessica, Willy Bus met twee valken en Geert Spang met een volwassen valk. Verder was ook Patrick Morel uitgenodigd. Hij is naast een van Europa's meest ervaren en vooraanstaande valkeniers de president van de IAF. De aanwezige honden waren een Duitse Staande Korthaar van Willy Bus, een Engelse setter van Morel en de cocker Tina van Henk Dijkstra. Op deze dag bleek allerlei check aanwezig, onder andere van eenden, duiven en meeuwen die het de valken erg lastig maakten om op de valkenier en de hond geconcentreerd te blijven.

Geert's valk ging dan ook ver weg achter kauwen en meeuwen aan en kwam pas na 15 minuten terug. Hierna was het de beurt aan Jessica van Dijkstra die eerst een fazant een tik gaf maar deze ontkwam helaas. Vervolgens bleef ze over een nog jonge fazant heen en weer vegen die maar niet wilde opvliegen. Wat cruit zag als vegen waren in feite pogingen om met een tik met de achterklauw de prooi tot vliegen te dwingen of om deze demweg uit te schakelen. Dit laatste lukte uiteindelijk en het fazantje werd door de cocker geapporteerd.

Morel's valk was van gelijke klasse als Jessica en steeg tot over de 100 meter. Het publiek liep op enige afstand van Morel op de weg maar had zo wel goed het overzicht. De valk had het erg moeilijk door de constant onder haar opvliegende eenden die vervolgens boven een brede sloot bleven vliegen. Ze liet zich zo een paar maal tot stoten verleiden en sloeg een eend in het water neer. Daarna stootte ze op een baan die ze weliswaar raakte maar die toch wegwam. Uiteindelijk kwam ze op de loer binnen.

Tijdens de vierde vlucht hoven een bietenveld bleef Jessica ook maar steeds op opvliegende eenden stoten, ondertussen steeds meer aan hoogte verliezend. Gelukkig wist ze uiteindelijk toch een hen te slaan vlak voor het publiek. De daaropvolgende vluchten van de valken van resp. Morel en Dijkstra gaven steeds weer het zelfde beeld van onbedoelde stoten op eenden die boven water vlogen. Het publiek genoot van dit spektakel. De valkeniers hadden liever gezien dat de valken iets minder zouden worden afgeleid. Van de valk wordt verwacht dat zij al het rondvliegende wild veronachtzaamt en alleen op het wild stoot dat de valkenier voor haar opdoet. De omstandigheden maakten het deze dag wel heel erg moeilijk vooral omdat eenden een normale prooi zijn waarop sommige valken regelmatig gevlagen worden. Alleen door de situatie dat er hier zoveel eenden onbedoeld opvlogen en dan ook nog eens boven water bleven vliegen was dit geen wenselijk onderdeel van deze jachtdag.

Met twee proeien op één dag had Jessica voor het aanwezige publiek de show gestolen. De valken van Morel hadden echter laten zien wat ze konden en het was puur door de omstandigheden dat het zo gelopen is. Hierover en over vele andere verwante zaken werd nog lang nagesproken in het bekende restaurant in Burgh-Haamstede.

Jachtdag havik 22 november 2003

De jaarlijkse jachtdag voor de havik van het verbond in de Marnewaard werd sterk beïnvloed door het weer. Eigenlijk was het iets te warm en in combinatie met de regen zeker geen ideaal weer voor de havik. Blijkbaar waren vele vaste Lauwersmeer-gangers hierdoor al afgeschrokken, want de opkomst viel wat tegen.

Ornithologisch verslag

Door Simon Smit en Hans Klijn
Foto's T. Stapert, F. van Leeuwen

Dit ornithologisch verslag bundelt de jachtheizen 2003-2004, 2004-2005 en 2005-2006. Traditioneel is het ornithologisch verslag een weergave van de resultaten van het jagen met onze vogels over het afgelopen seizoen, een verslag van de door het verbond georganiseerde jachtdagen, de door de leden gemelde bijzonderheden en het asielwerk. Al deze zaken zult u in dit verslag aantreffen.

Zoals u weet heeft onze vereniging de laatste jaren niet alleen te maken gehad met veranderingen die ons opgelegd zijn door de overheid, maar ook binnen de vereniging zelf hebben alle gebeurtenissen invloed op de verhoudingen tussen leden onderling gehad. Tijdens dit proces is er onder andere een referendum gehouden waarbij onderzocht is welke zaken de leden van onze club van belang vinden om als valkeniersverbond Adriaan Mollen voort te zetten. Samengevat: "waar staat ons verbond voor?"

Adriaan Mollen is de oudste valkeniersvereniging binnen ons land. We vinden dat we de een serieuze club zijn, een groep mensen die hun hobby meer ziet als een wijze van leven, waarbij de uitoefening van onze hobby zwaar leunt op oude tradities. Het jagen met roofvogels is waar het om gaat en vooral (of 'uitsluitend' zijn allerlei verschillende meningen die voorkomen), met die soorten waarmee traditioneel altijd gejaagd is. Het houden van allerlei soms exotische soorten roofvogels en uilen behoort binnen onze gelederen met afkeur tegemoet te worden getreden. In het referendum werd ook de vraag gesteld of de leden instemden met een eventuele fusie met één of meer andere verenigingen. Dit was vooral bedoeld een grotere groep potentiële bestuurs- en/of werkgroepleden te creëren. De leden stemden in meerderheid vóór het voortbestaan van Adriaan Mollen en daarnaast voor een orgaan dat één gezicht naar vooral de overheid toont. Dit orgaan bestaat al en is bekend onder de naam NOVO (Nationaal Overleg(organ) Valkerij Organisaties).

NOVO

Het NOVO bestaat uit vertegenwoordigers van de huidige vier Nederlandse valkenrijverenigingen. Na de invoering van de Flora- en Faunawet heeft het NOVO al een aantal wezenlijke problemen weten op te lossen. Zo was het bijvoorbeeld aanvankelijk niet mogelijk om vóór de aanvang van het jachtseizoen een vogel in het jachtveld los te vliegen. Oefenen op de loer tijdens het trainen, of het in conditie brengen van een jachtvogel is dan erg lastig. Na overleg tussen het NOVO en ambtenaren van het ministerie van LNV kan men de vogel nu wel losvliegen als voorbereiding op het daadwerkelijke jagen. Het ligt voor de hand dat het NOVO in de toekomst een steeds grotere rol zal vervullen binnen valkerij minnend Nederland. Verscheidenheid is prima, maar het mag niet leiden tot versplintering daar waar het gaat om gezamenlijke belangenbehartiging. Wij zullen binnen het NOVO dan ook moeten kijken wat ons kan binden. Het opzetten van een gezamenlijke website is hierbij een goede stap.

Later op de dag ging de lichte regen over in zware neerslag, waardoor voor de meeste vogels al voor vier uur de dag kon worden afgesloten. De resultaten vielen tegen en de meeste havikiers moesten dan ook genoegen nemen met één of twee konijnen. Het blijkt maar weer eens dat valkerij niet om de hoeveelheid geslagen wild gaat, want de gasten waren allemaal zeer positief tijdens de afsluitende stampot in hoe toepasselijk. "Het boze wijf". Henk Dijkstra noemde zich tot de 'gelukkigsten' rekenen om nog tot in de avond in het veld te verkeren, aangezien zijn fret nog vast zat. Toch misschien wat laat nog gefretereerd? Uiteindelijk kon hij gelukkig met fret aanschrijven aan tafel.

Naar later zou blijken, was dit onze laatste jachtdag in de Marnewaard. Het terrein, eigendom van het Ministerie van Defensie, is vele jaren een begrip geweest binnen het verbond. Het formaat van "het Lauwersmeer-konijn" was minstens net zo'n begrip. Binnen Defensie zijn echter mensen aan het roer gekomen die de jacht niet goed gezind zijn. Onder de noemer dat zij de door Staatsbosbeheer uitgezette lijn volgen van "nee, tenzij", is iedere vorm van reguliere jacht als ongewenst verklaard. Het blijft verbazingwekkend dat een overheid enerzijds uit cultureel-historisch oogpunt de valkerij opneemt in haar wetgeving, maar dan hlijkbaar vooral niet op de gronden van dezelfde overheid. Het bestuur heeft bij het ministerie tot op het allerhoogste niveau getracht het besluit terug te draaien, maar tevergeefs. Van de, nu voormalige, jachthouder vernamen wij dat de konijnenstand de laatste jaren aanzienlijk is afgenomen en dat jagen nauwelijks zin zou hebben. Een wel heel schrale troost na al die jaren.....

Jachtdag Zeeland 16 oktober 2004

Drie valkeniers uit onze club vlogen deze dag elk een aanwachter: Henk Dijkstra, Fred van Leeuwen en Hans Rijken. Dijkstra was onlangs zijn staande hond verloren en had dus geen hond bij zich. Hans Rijken gebruikte zijn eigen Duitse staande draadlaar, en verder had Henk ten Klooster zijn Ierse setter meegenomen. Als aperitief vloog Willie Bus een rode valk op een vooraf opgelaten vlieger. Dit is een techniek die in de USA al zeker 20 jaar gebruikt wordt en die de laatste jaren ook tot in Nederland is doorgedrongen. Een stabiele deltavlieger wordt opgelaten, waaraan op ongeveer 10 meter eronder een met was gevulde loer bungelt. Zodra de valk de loer grijpt opent zich door het extra gewicht een clip, en valt de loer langs het vliegertouw naar beneden. Bus' valk vloog tweemaal naar de vlieger. Eerst tot 70 meter hoog en vervolgens tot zeker 150 meter om de loer te kunnen grijpen, toch nog een heel eind als je de valk zo bezig ziet. Dit is niet alleen

een goede belasting voor de vliegsieren, een goede training dus, maar ook de gewoning aan hoog stijgen na het afnemen is een goede voorbereiding op het stijgen dat nu eenmaal van een aanwachter verwacht wordt.

De grote valktarsel van Hans kreeg vervolgens de gelegenheid om de jacht te openen. Hij beschreef al stijgend een paar grote cirkels in de lucht en bleef behoorlijk goed boven de valkenier hangen. De hond stond echter een haas voor; vals punt, er aangezien er niet snel alsnog een fazant op de wieden gebracht kon worden verloor de tarsel zijn interesse en hoogte en werd aldus op de loer genomen.

Na was het de beurt aan Henk Dijkstra en de Ierse setter werd losgelaten. De setter had echter zijn dag niet en liep de ene na de andere fazant eruit. Dit zijn tafereel die je als valkenier en voorjager tot wanhoop kunnen drijven en eigenlijk niet op een verbondsjachtdag mogen voorkomen. Het was uiteraard wel een perfecte demonstratie van het belang van betrouwbaar hondenwerk in de aanwachterij.

Ten slotte wachtte de mooie overjarige tarsel Scotty van Fred van Leeuwen prachtig en hoog aan, stontte vervolgens loodrecht op een woord maar deze bleek te sterk en hij moest hem op de grond laten gaan. De tarsel klom in dezelfde vlucht opnieuw naar een mooie hoogte. Wederom volgde een fraaie stoot, ditmaal op een fazantenhen. Fred probeerde samen met zijn vrouw zo snel mogelijk de tarsel op de geslagen prooi te vinden, maar dit viel door de hoge vegetatie nog lang niet mee. Toen uiteindelijk de tarsel was gelokaliseerd had hij de len al los moeten laten. Dit was zonder meer een heel fraaie vlucht, in feite een demonstratie van het valkerijprincipe dat 'het om de mooie vluchten gaat'. Natuurlijk is iedereen hier hier mee eens, maar tezelfdertijd moet ook iedereen toegeven dat het toch wel erg jammer is als de jachtvogel zo goed gevlogen heeft en dan de geslagen prooi kwijtraakt. Je gunt het de vogel om opgeaasd te worden op zijn zelfgeslagen prooi. Helaas gaat het in de valkerij nogal eens anders dan men graag zou willen.

Natuurlijk was er voor het publiek genoeg om van te genieten, schitterende vluchten en stoten en genoeg anderen om mee van gedachten te wisselen en om het geboden schouwspel uitgebreid mee te commentariëren. Het hondenwerk was vandaag wel wat aan de magere kant geweest maar dit had alleen maar effect op het eventuele succes van de jacht, niet op het plezier van het aanwezige publiek. De burel en maaltijd na afloop, als altijd in Filippo's grillbar in Burgh Haamstede, waren zoals gewoonlijk weer oergezellig.

Jachtdag Zeeland 15 oktober 2005

Voor onze jachtdag dienden de aanwachters dit jaar al vroeg in conditie te zijn. Want een jachtdag samenvalt met de opening van de jacht, is het een uitdaging voor de valkeniers om zo vroeg in het seizoen de gasten

iets minder oud, maar toch zeer respectabel, is de in 1990 geboren havik Ré van Fred van Leeuwen. Weliswaar heeft zij verloren aan wandbaarheid, maar door haar ervaring weet ze toch een respectabel aantal hazen op het tableau te krijgen. Fred voegt hieraan toe dat hij vrijwel altijd stopt na een succesvolle vlucht op haas, om ziddende de motivatie voor zijn vogel optimaal te houden. Over zijn slechtvalk tarsel - een aanwachter - is Fred van Leeuwen positief, hoewel hij graag meer geslagen prooien had gezien. Hij wijkt dit aan zijn jachtveld. Doordat in zijn veld veel sloten zijn hebben de eenden altijd een mogelijkheid om te vluchten. Als de tarsel een eend slaat is die vaak extra gemotiveerd om te vluchten door de nabijheid van het water.

Jos van Krijl beschrijft een paar jachtvluchten op kraai van zijn fijne havik Aurora. Tot tweemaal toe liet de kraai zich tijdens een hoge achtervolgingsvlucht loodrecht op de grond vallen. Je kon daarbij duidelijk een 'plof' horen aldus Jos. Beide keren stootte de havik krachtig aan en sloeg de kraai op de grond vóórdat deze kon ontsnappen. Beide keren maakte Jos zich zorgen om het welzijn van de havik, "was ze niet te hard op de grond gesmaakt?", maar telkens mankeerde ze niets en was ze de situatie geheel meester.

De vuistvalk Evra van Simon Smit is helaas tijdens het seizoen dood. Hoewel lastig te bewijzen verdenkt Simon een bewoner van een huis nabij zijn jachtveld van dit voorval. Door middel van de telemetrie wist hij de valk terug te vinden onder een kratje op het erf van de bewoner. De verklaring van de bewoner was dat hij was doodgebeten door de hond. Onderzoek door een dierenarts wees op verstikking als gevolg van het duwen van de kop in het zand. Het herinnert iedereen maar weer eens aan de noodzaak snel de vogel te vinden als deze is weggevlogen. Onze voorzitter Jan de Vries vertelt dat hij het zichzelf bijzonder moeilijk heeft gemaakt door twee haviken tegelijkertijd te vliegen. Verder trachtte hij ook nog een valk tot aanwachten te brengen. Dit laatste liep uit op een teleurstelling, aangezien hij de vogel niet tot aanwachten wist te motiveren.

Tula Stapert doet verslag van haar rode valk Iris. Zij is tevreden over het prestatiegedrag van de vogel en het gemak waarmee ze te tekenen is. Sommige valkeniers zouden er heel wat voor over hebben wanneer zij een vogel hebben die van nature wil aanwachten. Dit was het geval bij de rode valk van

iets te kunnen laten zien. Het verdwijnen van de dekking, in dit geval smokorbieten, dwingt de organisatie echter tot een vroege datum zodat er nog voldoende kansen mogelijk zijn voor de aanwachters. Deze keer waren aanwezig de valkeniers Patrick Morel, Marc Vermaessen en Fred van Leeuwen. Morel vloog twee valken, Vermaesser één valk en Van Leeuwen een tarsel. De laatste had vorig jaar al mooie vluchten laten zien.

Helaas kon Henk Dijkstra niet vliegen met zijn valk Jessica, aangezien zij kort hiervoor was verongelukt (zie ook elders in dit jaarboek). De vogel had naast een gebroken vleugel ook haar bovensnavel verloren. De snavel was vervoegens door een dierenarts met een schroef in de schedel verankerd. Bij het verzamelen in Filippo's grillbar was Henk zeer in mineur. Uit zijn broekzak toverde hij de bovensnavel, nog voorzien van de roestvriestalen schroef. Jessica had die ochtend vanaf het blok een duif geslagen en met het pluukken haar eigen bovensnavel uit haar schedel getrokken. Hij zag het zeer somber in.

Voor de vogels bleek het niet eenvoudig die dag. Weliswaar waren enkele goede pointers aanwezig, maar telkensmale ging het niet zoals gepland. Soms braken de vogels uit, dan bleken de punten weer moeilijk tot een goede flush te leiden. Morel's valken toonden weer zeer fit en, zo zou later blijken, in staat ook zelf iets te vinden. De valk van Marc Vermaessen zocht het gezelschap van een solitaire haas die zo zelfverzekerd was dat hij midden op het gepeelde land durfde te zitten. Uiteindelijk liet de tarsel Scotty van Fred de mooiste vlucht van de dag zien. Na een goed punt van de setter van Dijkstra liet hij in fraaie stijl zien wat een mooie stoep zo'n tarsel in huis kan hebben. Het aanwezige publiek stond op minder dan zeventig meter afstand en genoot volop. De zoektocht van Fred en zijn echtgenote naar de exacte locatie van de tarsel duurde echter wel erg lang. En net als het voorgaande jaar te lang. Veel veren amper, maar het leven behouden, was de hen ontkomen.

Aan het einde van de middag was Patrick Morel nog druk met het terugvinden van een van zijn valken. Deze bleek geheel zelfstandig, een kraai te hebben geslagen. Wanneer Morel met zijn vogels in Schotland vliegt is zelden de verleiding van check aanwezig. In de rijke polders van Zeeland is dit natuurlijk een heel ander verhaal. Ieder jaar blijkt check weer één van de grootste problemen te zijn op onze jachtdagen.

Het afsluitende diner in Filippo's grillbar kende ook dit jaar weer één hoofdtHEMA: valkerij is schitterend. De ervaringen van de dag werden besproken met herinneringen van weleer. Wel heeft de organisatie aan het einde van de avond nog enkele openstaande rekeringen moeten wegpoetsen. Valkeniers hebben blijkbaar een selectief geheugen.

Door de leden gemelde bijzonderheden

Jack van Gerven heeft zijn 23 jaar oude havik Krokus moeten afraken: ze kon niet meer lopen of vliegen. Na 19 jaar was ze gesloopt met jagen, ze had toen de zeer respectabele score van 1100 prooien gehaald! Een dergelijke fantastische score is met de huidige konijnstand nauwelijks meer mogelijk. Dergelijke oude haviken komen bij havikiers echter vaker voor. Zo is het slechts enkele jaren geleden dat het havikswijf van Luc van Asperen dood ging op haar 25e nog twee eieren heeft gelegd. Deze vogel heeft in haar actieve leven meer dan 2500 prooien weten te slaan. Dit jaar gaat hij vliegen met een social imprint. We zijn heel benieuwd naar zijn ervaringen.

Wim van de Vlasakker. Hij zoekt echter een goede vuistvogel. Het gebrek aan succes was voor hem voldoende aanleiding om deze vogel aan het einde van het seizoen terug te brengen naar de fokker. Deze zal hiermee ongetwijfeld geen enkel probleem hebben gehad.

Bert van Dijk's havikswijf liet om voor hem onbegrijpelijke redenen de konijnen steeds weer ontsnappen. Voorheen had zij hier nooit moeite mee gehad. Hoewel hij van alles probeerde viel het eindresultaat hem niet mee.

Thijs Flekens ondervond de gevolgen van het naar zijn melding niet correct grootbrengen van zijn twee havikswijven. Beide vertoonden de nodige agressie waarbij een vogel zodanig agressief werd dat hij deze van de hand heeft gedaan. De ander heeft inmiddels een jachthouder en het hoofdkeksel van de echtgenote op het tableau. Thijs heeft besloten deze vogel nog een jaar de kans te geven. U bent gewaarschuld als u bij Thijs op bezoek gaat.

Gerritjan van Nie meldt wisselend succes met zijn vogels. Als dierenarts is hij natuurlijk zeer vertrouwd met blessures bij vogels, maar ook bij ondervindt de negatieve gevolgen hiervan. Een havikstarsel van hem had veel problemen door een oude pootfractuur. De tarsel wilde wel jagen, maar had onvoldoende kracht om nog konijn te slaan. Het havikswijf van Theo Velthuis wilde na een pootfractuur niet meer starten op konijnen. In het laatste seizoen had Theo zelf last van een "pootfractuur", waardoor hij pas laat in het seizoen weer kon jagen. Hij beschouwt het seizoen 2005-2006 dan ook als een voor hem verloren jaar.

Een bijzondere waarneming door Gerritjan was het spotten van een roodpootvalk. Hij schrijft dat het wellicht geen zeldzaamheid zal zijn maar dat het zijn eerste waarneming was hier in Nederland.

Ruud Opstals schrijft dat hij veel problemen heeft ondervonden door de grote mate van zelfstandigheid van zijn valk. De vogel liet zich bij gebrek aan succes geen volgende kans ontnemen, onafhankelijk of de valkenier hierbij in de buurt was. Dit gekoppeld aan haar vermogen snel te drden en azen, bracht Ruud meerdere keren in de moeilijkheden.

Henk Dijkstra meldt dat zijn succesvolle aanwachter Jessica is gestorven. Na zeven seizoenen ruim driehonderd prooien is zij verongelukt. Elders in dit jaarboek kunt u meer hierover lezen. In vele jaarboeken is het al gemeld, maar Henk is één van de zeer weinige succesvolle valkeniers met een aanwachter in Nederland. Het is te hopen dat hij zijn nieuwe vogel wederom zo goed weet te krijgen. Nog meer slecht nieuws over de aanwachterij is de worsteling met een fazantenhaas zijn zender was verloren. De vogel wordt nog regelmatig gezien, natij een kerncentrale in Lingen (Duitsland). Helaas is het niet gelukt de vogel weer in te vangen.

Hans Kljn beleef nog steeds veel plezier aan zijn bij ons Belgische lid, en fokker van haviken, Paul Thijs afkomstige havikstarsel Gomez. Met een jachtgewicht rond de 700 gram slaat hij konijnen, eenden en een enkele fazant. Wel ondervond ook hij de nodige problemen tijdens momenten van (te) grote zelfstandigheid van de tarsel.

Tot slot nog een bericht van Dick ten Bosch uit Moskou. Hij schrijft dat hij het afgelopen seizoen door drukte op zijn werk geen tijd heeft gehad zelf de valkerij te bedrijven. Op dit moment bezit hij nog een uit de revalidatie afkomstige tarsel smelleken. Wel heeft hij goede aanwachterij op patrijs gezien van bevriende Russische valkeniers.

In de onderstaande tabellen vindt u de nodige cijfers van ons verbond. Een kriti-

sehe kanttekening is hierbij op zijn plaats. Bij de aanvang van het schrijven van dit verslag waren nog slechts vier verslagen ontvangen van het seizoen 2005 - 2006. Absoluut onvoldoende om op te nemen in dit overzicht. Door middel van telefoontjes en email is getracht dit beeld nog enigszins aan te passen. Dit is gedeeltelijk gelukt. Wellicht dat dit ornithologisch verslag u in de toekomst kan stimuleren uw ervaringen aan het papier toe te vertrouwen.

Voor wat betreft het asielwerk zal ongetwijfeld negatief meewerken de huidige wet- en regelgeving en het daarbij behorende beleid van het ministerie. Toch lijkt het mij interessant deze gegevens nog zo lang als mogelijk op te nemen. Ook hier moet eerlijkheidslafte worden erkend dat een kritische ondergrens is bereikt voor opname in dit verslag.

Al met al zal de nieuwe ornithologisch secretaris nog wat te doen hebben.

Van wie is er bericht ontvangen?

De volgende tabel laat de namen zien van alle mensen die gegevens instuurden. Een kruisje 'x' in een bepaalde kolom betekent dat er daarover gegevens zijn ontvangen.

Namen van vogel voerende leden	2003 - 2004			2004 - 2005			2005 - 2006		
	havik	valk	asiel	havik	valk	asiel	havik	valk	asiel
P. van Blerk								x	
E. Boerman									x
E.H. Bakker									x
H.W. ten Bosch					x				x
A.J. Bruil				x					
H. Bruil	x			x					
A. van Dijk	x								
H. Djesla	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ben Ehlert	x								
J.M.A. J. Flisken	x			x					
A. Geerans	x			x					
J.M. van Gorven	x			x					
K. van de Groep	x								
H. Klijn	x			x					
H. Kool	x			x					
J. van Krijl	x			x					
T. de Kuiper				x					x
F. van Leeuwen	x	x	x	x	x	x	x	x	x
B.M.A. Lotie	x	x		x					
J. Meijerspel	x			x					
G.J. van Nie	x			x			x	x	x
H.G.M. Opstals		x							
E.P. Roderkerk				x					
S.H. Smit		x		x					
G. Spang	x	x	x				x	x	x
J.D.M. Smaal		x							
T. Stapert		x		x					x
E.P. Starreveld							x		
A. Teunissen	x			x			x		
Th. Volhuizen	x			x			x		
W. van de Vlasakker	x	x	x	x	x	x	x	x	x
J. de Vries	x	x		x	x	x	x	x	x
P. de Wit	x								

thode; weinig arbeidsintensief en vaak zeer succesvol. De nieuwe Flora- en Faunawet biedt hiervoor echter geen mogelijkheid meer.

Van ons lid Johan Kolman die jarenlang een goed functionerend asiel had hoorde ik hoe een ander veranderd is. Kolman gaf jonge uilen vaak hakvlucht waarbij hij gebruik mocht maken van de zolder van een oude open schuur waar hij dan het hakbord plaatste. Dit werkte perfect totdat de wet veranderde en een wakkere AID controleur in de smiezen kreeg welke "illegale praktijken" er in de schuur plaatsvonden. De eigenaar van de schuur kreeg aldus een boete opgelegd, en Kolman verloor zijn hakplaats. Jammer en natuurlijk te gek voor woorden.

Ook kreeg ik van Kolman te horen dat hij gestopt is met het revalideren van sperwers. Voorheen een specialiteit van hem, en één waar aardig wat werk en tijd in ging zitten. Hij kreeg vanuit het hele land jonge sperwers aangeleverd, zelfs door de Vogelbescherming uit Zeist. Voor het loslaten van een sperwer wordt de roofvogel eerst getreind en gejaagd, en móet hij een aantal prooien slaan voordat hij los gaat. Maar aangezien alle vogels beschermd zijn en het slaan van beschermde vogels met een revalidatievogel een overtreding is neem: hij geen sperwers meer aan. Ook hier lijkt "doodslaan" de enige door de wet toegestane keuze te zijn.

Theo de Kuiper heeft vanaf het asielfront enige bijzonderheden. Allereerst weet hij te melden het eerste broedgeval van een havik op Schouwen-Duiveland. Drie jongen zijn uitgevlogen in 2004. Hetzelfde paar broedde opnieuw succesvol in 2005. De jongen zijn geringd. Volgens Theo voedden de oudervogels zich vooral met kauwen, eksters, houduiven en enkele specht en eend. Voorheen zaten in dit gebied ook veel konijnen, maar door de VHS zijn deze verdwenen. Blijkbaar is dit voor de havik geen probleem geweest. Het natuurproject "plan Tureluur" veroorzaakt in zijn regio het nodige vogelgedoe door het gebruik van prikkeldraad als afrastering om de grote grazers binnen het terrein te houden. Hij meldt dat inmiddels al het draad binnen het terrein is verwijderd, maar dat aan de buitenzijde dit op last van het waterschap moet blijven staan. Het gevolg is diverse vogels die dood of gewond worden gevonden. Theo en zijn medebeschermers hebben het advies gegeven dan toch in ieder geval zoveel mogelijk onder de afrastering de begroeiing zoveel mogelijk de ruimte te geven. Ook in de duinen worden dergelijke afrasteringen gebruikt om de grote grazers binnen te houden, met soortgelijke gevolgen. Het gemis van het konijn als grazer wordt maar weer eens pijnlijk duidelijk.

Tabel 3

Revalidatie roofvogels		Afhandeling		
in asiel opgenomen vogels 2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006		2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006		
soort	aantal	in natuur losgelaten	dood of euthanasie	nog in asiel
buizerd	20 / 16 / 21	14 / 12 / 11	4 / 3 / 10	2 / 1 / -
sperwer	15 / 11 / 15	6 / 6 / 8	3 / 5 / 8	1 / - / -
orenvalk	8 / 10 / 16	6 / 6 / 10	2 / 2 / 4	1 / - / 2
havik	8 / 12 / 6	5 / 6 / 4	4 / 1 / 1	- / 2 / 1
laanvalk	- / 1 / 2	- / 1 / 2		
blauwe kiekendief	1 / - / -	1 / - / -		
brune kiekendief	1 / 1 / -		1 / 1 / -	
totaal	55 / 51 / 61	32 / 33 / 35	19 / 12 / 23	4 / 3 / 3

Tabel 1

Meiring van havken die als jachtvogel in ons bezit waren in seizoen 2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006					
aanzicht	gejaagd	prooi geslagen	gezonderd de mult in:	weg / dood	
haviksvijven	23 / 13 / 12	18 / 12 / 11	18 / 12 / 10	20 / 12 / 12	3 / 1 / -
tarsels	8 / 6 / 6	6 / 4 / 5	4 / 4 / 4	8 / 6 / 5	- / - / 1
totaal	31 / 20 / 18	24 / 16 / 16	22 / 16 / 14	28 / 18 / 17	3 / 1 / -

Tabel 2

Mekingen van slechtvalken die gedurende 2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006 in ons bezit waren						
aanzicht	getreind als aanwachter:	gejaagd:	prooi geslagen:	gezonderd de mult in:	weg	dood
Valken 9 / 7 / 6	4 / 2 / 2	3 / 1 / 2	2 / 1 / 2	4 / 4 / -	- / - / 1	- / - / 1
Tarsels 3 / 4 / 2	5 / 3 / 4	5 / 3 / 4	5 / 3 / 3	4 / 2 / 3	- / - / 1	1 / 1 / -
aanwachter:	1 / 2 / 1	1 / 1 / 1	- / 1 / 1	1 / 1 / 1	- / - / -	- / - / -
zuistvogel:	2 / 1 / 1	2 / 1 / 1	1 / - / -	1 / 1 / 1	- / - / -	1 / - / -
totaal	12 / 11 / 8	12 / 8 / 8	11 / 6 / 8	8 / 5 / 5	10 / 8 / 5	- / - / 2

Opvang van gewonde of jonge roofvogels en uilen; het revalidatiewerk
 Traditiegetrouw zijn valkeniers lang bezig geweest met de opvang van wilde roofvogels (en uilen) die in mensenheden terecht kwamen. Roofvogeliefhebbers als we nu eenmaal zijn vinden we het leuk om gewonde of jonge roofvogels op te vangen om ze later met een voldaan gevoel weer te kunnen loslaten. Men moet hierbij niet de illusie hebben dat dit werkelijk enige positieve invloed op de stand van de wilde vogels heeft. Het gaat vooral om het prettige gevoel weer een vogel te kunnen loslaten, en om dit te kunnen laten zien aan de mensen die de vogel kwamen brengen. En wat is er mis met het weer opplappen en loslaten van uit het wild afkomstige roofvogels denk je dan? Nou, tegenwoordig met de nieuwe Flora- en Faunawet, is dat helemaal fout. Nieuwe asielvergunningen worden niet meer uitgegeven. Hierdoor valt een belangrijke basis voor het voortbestaan van het vogelasiel weg. Ondanks dit geven sommige valkenier-asielhouder nog steeds gegevens van de door hen gehouden revalidatievogels. Het lijkt erop dat de oude asielhouders in een soort overgangsregeling zitten. Zolang er in voldoende mate gegevens binnenkomen, worden deze opgenomen in het ornithologisch verslag. Wat dan te doen met een aantal uit het nest gevallen sperwers die je als valkenier-asielhouder bij de deur aangeboden krijgt? De beste mogelijkheid is proberen om deze een vervangend nest te geven in een boom die bij de oorspronkelijke nestboom in de buurt staat. Als dit niet mogelijk is blijven er weinig legale opties over. Euthanaseren, of doodslaan van de kuikens is in dit geval legaal, maar voor de meeste van ons verre van wenselijk. Bij elke andere keuze bega je snel een overtreding en loopt je valkeniersakte ook nog eens gevaar. En bij jonge sperwers gaat het niet alleen om het grootbrengen ervan maar daarna ook om een goede voorbereiding op het leven in het wild. In het verleden werden deze sperwers via de valkeniersmethode getreind, er werden een aantal prooien mee geslagen en de sperwer werd losgelaten. Andere vogels, torenvalken en uilen bijvoorbeeld, werden vaak als behelpt uitkomst op in het wild teruggebracht. Een perfecte me-

Tabel 4

Revalidatie uilen		Afhandeling		
in asiel opgenomen vogels 2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006		2003 - 2004 / 2004 - 2005 / 2005 - 2006		
soort	aantal	in natuur losgelaten	dood of euthanasie	nog in asiel
lousuil	9 / 6 / 4	6 / 4 / 3	3 / 2 / 1	
ransuil	3 / 5 / 6	1 / 4 / 2	2 / 1 / 4	
kerkuil	12 / 9 / 13	6 / 7 / 4	6 / 2 / 9	
steenuil	5 / 12 / 9	4 / 10 / 6	1 / 2 / 3	
velduil	- / 1 / -		- / 1 / -	
totaal	29 / 33 / 32	17 / 25 / 15	12 / 8 / 17	

Summary

Ornithological report 2003 - 2006

An overview reporting on the field meets held by the club and a consolidation of individual member hawking activities and results. A critical note is made on the uncertain future of rehabilitation of injured or orphaned birds of prey because no new legislation is in force with the introduction of the new Flora- and Faunawet.

Jachtdag vuistvogels, Eempolder

Tekst en foto's door Harrie Knol

Dankzij de inspanningen van Tula Stapert was het mogelijk voor het „Verbond“ op 3 februari 2006 een dag met kraaienvalken te organiseren. De voorheen jaarlijkse jachtdag „Lage vlucht“ in het Lauwersmeergebied werd ons helaas niet meer gegund. Voor de valken verkeerden we dit seizoen in de gelukkige omstandigheid twee jachtdagen te kunnen organiseren. De eerste jachtdag vond plaats op 10 oktober, een fantastische najaarsdag, in Burgh-Haamstede in Zeeland en stond in het teken van de aanzichters met als voornaamste prooi-soort de fazant. Deze tweede dag vond plaats in de Eempolder en stond in het teken van vuistvogels met als enige prooi-soort de zwarte kraai.

Plaats van samenkomst van deze dag was het restaurant "Eemlust" dat gelegen is juist aan de ingang van de Eempolder aan de noordzijde van Baarn. "Eemlust" is een van oorsprong buurt- en schipperscafé aan de rivier de Fem en alle aangemelde leden werden hier vriendelijk onthaald met koffie. Al snel was iedereen in gesprek over de successen en tegenslagen van het afgelopen seizoen, de fok van vogels in het komende voorjaar of de verschillende ontwikkelingen die er gaande zijn in de valkerij.

Om de dag in goede banen te leiden hielden Tula Stapert en Simon Smit na de koffie een kort woord vooraf. Tula memoreerde ons in 2002 ontvallen lid Evert van de Beek. De Eempolder was zijn jachtveld, het veld waar we die dag te gast

Via de talloze soms doodlopende-smalle polderweggetjes zochten we naar een nieuwe kans. Daarbij moest niet alleen gezocht worden naar een kraai die voldoende dicht bij de weg zit om een redelijke kans te maken, maar ook op de mogelijke vluchtweg en de dekking. Inmers, de Fem of de Eemnesservaart vormen geen obstakel voor kraai en valk, maar wel voor de valkenier. In de Eempolder zijn de schaarse wegen pas na de tweede wereldoorlog aangelegd en er zijn slechts enkele plaatsen waar men de Fem of de vaart kan kruisen. De tijd die dat omrijden met zich meebrengt is lang genoeg om de vogel uit het oog te verliezen. De vogel kan geslagen hebben en aan de grond zitten of kan hulp nodig hebben met het uitdrijven van een kraai uit de dekking.

Op een zijweg vonden we na enig heen en weer gerij een nieuwe kans. Tula vond deze kans voor haar vogel nog iets te vroeg en gunde Jan de Vries andermaal een kans. Het werd een vlucht die niet uitbleek door schoonheid, maar wel door effectiviteit. Twee kraaien werden door de valk fel aangejaagd. Van de vogel ging zo'n dertig meter uit dat de kraaien naar een nabijgelegen hek vlogen en zich daar laag tegenaan drukten. De valk had op een weidspaanse naast het hek een tijdelijke toevlucht gevonden. Spoedig vloog de meest ervaren kraai voor de valk ongezien weg en verdween uit beeld. Er kwamen natuurlijk steeds meer auto's vlakbij het hek staan, en misschien vond de laatste kraai het daardoor een beetje te druk worden. Hij probeerde ook snel te ontsnappen, maar zijn poging verliep niet volgens plan. Na een paar meter werd hij uit de lucht gegraaid door de valk die meteen na de kraai was gestart. De eerste kraai was binnen en het publiek dronk rond de vogel en Jan samen voor een gezamenlijk weidmansheil.

Voor een korte pauze werd teruggereden naar restaurant "Eemlust" om de vogel van Tula op te halen. De vogel was enigszins aan de hoge kant en daarom was besloten haar later op de dag te vliegen. In het middagdeel beet Tula de spits af met deze vogel. In de Zuidpolder werd een kraai gevonden die zich voldoende dicht bij de weg in het grasland bevond. De vogel werd aan de ongunstige kant van de auto gelost en verloor door de rijwind het evenwicht. Dat bracht haar op een behoorlijke achterstand. Niettemin joeg de vogel de kraai vervolgens fantastisch aan en sneed als een scheermes door de lucht. Helaas moest ze door de achterstand uiteindelijk opgeven en was het wachten op een nieuwe kans.

Door het succes van de valk van Jan de Vries eerder die dag, hadden we in de middag slechts twee valken beschikbaar. Rijdend door de polder kwamen we op

zouden zijn en waar nu Tula de lusten en listen heeft overgenomen. Tula droeg deze jachtdag dan ook op aan Evert.

Het veld is gelegen juist ten noorden en oosten van Baarn. Het omvat de graslanden en uiterwaarden aan weerszijde van de Eem: de Noord- en Zuidpolder, de Bikkerspolder, de Haar en Zeldert. Ter voorkoming en bestrijding van landbouwschade heeft Tula ontheffing via de WBE om kraaien te doden met gebruikmaking van de valk. Het totale gebied bestrijkt ongeveer 7.000 hectare ofschoon niet alle delen van het gebied even geschikt zijn voor het bejagen van de kraai met de valk. Vooral de Bikkerspolder en Zeldert bieden de nodige dekking voor de kraaien in de vorm van bebouwing en bomen. De Noord- en Zuidpolder daarentegen zijn, op de randen na, nagenoeg boomvrij en hier doen zich de beste kansen voor. De polders worden doorsneden door de meanderende Eem en de vele slootjes en vaarten.

Na de auto indeling trokken we met 17 personen in 4 auto's de Eempolder in. Het was een overwegend bewolkte dag met temperaturen juist boven het vriespunt en een zachte noordenwind. Het zicht was echter uitstekend en de vluchten waren goed te volgen.

Er waren 3 valkeniers met vuistvogels. Simon Smit bracht met zich een rode slechtvalk Xena. Deze vogel was zojuist hersteld van een confrontatie met een huizerd. Jan de Vries nam ook een rode valk mee die dit seizoen al heel succesvol was. Tula Stapert bracht haar tweejarige vogel Iris. Na een moeilijke start, was deze vogel de laatste weken goed op gang gekomen. Jan werd de eerste kans van de dag gegund en al snel vonden we een zwarte kraai op een dertigtal meters uit een polderweg in de Noordpolder. Zijn vogel Penny Lane joeg direct goed aan, maar de kraai bleef een waardig tegenstander. In plaats van direct te vluchten, bood de kraai weerstand om vervolgens na iedere aanval van de valk enkele tientallen meters richting de dekking te winnen. Na 5 korte maar fraaie stoten van de valk om de kraai aan de grond te drukken, slaagde de kraai erin om een rij bomen aan de Wakkerendijk te bereiken. Jan kon vervolgens niets anders doen dan de vogel binnenhalen op de loer.

Niet veel later deed zich vervolgens opnieuw een kans voor. Het was nu de valk van Simon die de kans gegund werd. De duidelijk ervaren kraai nam direct hoogte en bleef net iets achter de staart van de vogel in de lucht hangen. In open terrein is dit een uiterst effectieve strategie om een aanval van een valk af te wenden. Xena had nog te weinig ervaring om hierop adequaat te reageren. Met behulp van de weinig wind probeerde de valk ook hoogte te winnen, maar uiteindelijk bleek de kraai toch te weinig aantrekkingskracht voor de valk te hebben. Terwijl de kraai zich verder uit de voeten maakte, haalde Simon de vogel binnen op de loer.

nieuw diverse kraaien tegen. Zorgvuldig werd iedere keer afgevoerd of de gevonden kraaien een reële kans vormde voor een goede afloop. Afwisselend werden de vogels van Tula en Simon gevlogen. Geen van beide vogels slaagde er in om een tweede kraai te slaan ondanks de bevoegdheid die vooral de vogel van Tula liet zien. In de schemer werd met de beierende kerkklok van Femnes op de achtergrond het einde jacht gegeven.

De dag werd besloten met een wild-diner in restaurant Eemlust. De overige bezoekers van het restaurant waren verrast naast een overwegend groen uitgedost gezelschap, een hoog rek met twee gehulde valken tussen de tafels te vinden. Jan de Vries werd tijdens het diner nog wel verzocht een schoon krantje onder de vogels te leggen, want niet alle gasten hadden begrip voor het verse smetsel onder het rek. De maaltijd was uitstekend en de hoofdschotel was treffend versierd met vlerken van zwarte kraaien.

Ik spreek hierbij de hoop uit dat deze dag het begin is van een terugkerend evenement dat jaarlijks op de agenda van het verbond zal staan. Dank voor deze eerste dag is verschuldigd aan Tula Stapert, de WBE Eemland, Jan de Vries en Simon Smit voor de organisatie van deze dag.

Summary

Field Meet Crow Hawking, Eempolder

On February 3, 2006 our club had the opportunity for a Crow Hawking Meet in the Eempolder. The grounds, vast open pastures measuring 7,000 hectares in total, are just north of Baarn and were visited by a team of 3 falconers flying their falcons out-of-the-wood on crows. A single crow was caught by Jan de Vries' red falcon and the meet was successfully closed with a fine dinner in restaurant Eemlust.

Hoe iets begint, hoe iets eindigt

Tekst en foto's door Jes van Krijl

Ik was 10 jaar oud, altijd fietsend en lopend te vinden in het bos. Ik vond alles interessant wat met natuur te maken had en vooral vogels trokken mijn aandacht. De schrik van de plaatselijke jagers werd ik ook wel eens genoemd. Ik kon het niet laten om, wanneer iets mijn aandacht kreeg, het te vangen met alle middelen die ik kon bedenken en kon vervaardigen. Op dat gebied was ik op mezelf aangewezen omdat mijn vader een jaar eerder was gestorven en mijn oudere broer het te druk had met zijn vrienden en de daarbijbehorende bromfietsen. Zo troffen de jagers mij op een keer aan bij het uitkappen van een spictonnest, er werd gevraagd wat ik aan het doen was, (gekleed in een overall, petje op, militaire riem om riet veldflles waar ik apertrots op was.) Ik antwoordde dat er een vogel in die boom zat die telkens wegvloog als ik keek of hem wilde pakken. Het iets willen vangen bleef mij bezighouden en werd versterkt toen ik met de jagers mee mocht. Deze hebben vermoedelijk gedacht dat het maar heter onder hun hoede kon gebeuren. Het werd een heerlijke tijd die ik niet snel vergeet. Ik klom "toen" in elke boom waar een kraai in woonde.

Ik mocht het wild dragen en kreeg lege huizen mee naar huis. Via mijn buurlingen hoorde ik dat er ook gejaagd werd met roofvogels. Dat betekende een omslag voor mij en mijn aandacht was getrokken. Alles werd uit de bibliotheek getrokken en gelezen en de jacht was letterlijk geopend. Door te informeren kwam ik steeds meer over de "valkerij" te weten, en ook dat er een valkenier in Yerseke zou wonen en daar werkzaam was.

Ik trok de stoute schoenen aan en legde telefonisch contact. Na een tijdje met een zekere Nico van Zandvoort te hebben gesproken stelde ik hem de vraag hoe je even een havik kon africhten. Het werd stil aan de andere kant van de lijn en na een poosje kwam er een antwoord in de trant van: nou dat is niet eenvoudig uit te leggen over de telefoon en dat is niet zo gemakkelijk als jij denkt. Mijn gedachte was dat er op een fluitje geblazen moest worden en dat de betreffende vogel wel zou komen. Nico stelde voor maar eens langs te komen. Dat was een streep door de rekening, want gezien mijn leeftijd mocht ik nog geen auto besturen. Eenmaal 18 en in bezit van het papierje toeg ik op hoge snelheid naar Yerseke. Aangezien ik veel te vroeg van huis was vertrokken, ben ik eerst gaan kijken waar Nico woonde om vervolgens in een chauffeurscafé te wachten tot het de tijd was die we hadden afgesproken. We maakten kennis en raakten aan de praat. Ik zat na lang wachten tegenover een valkenier, iemand die in bezit was van roofvogels en daar ook nog mee werkte. Ik kon het bijna niet bevatten.

Na een poosje liepen we naar buiten om de vogels te bezichtigen, dat moment zal ik nooit meer vergeten. De eerste vogel die ik toen zag was: "Eva", een havikswijf dat in het gras lag. Ze lag te luieren in de zon. Zij richtte haar kop op toer wij naderden maar bleef verder gemoedelijk liggen. Ik stond aan de grond genageld en kon maar niet genoeg van dit plaatje krijgen. Een roofvogel die daar in alle elegantie en kracht gemoedelijk lag te dutten, een uitstraling die mij raakte en die mij innerlijk voor de rest van mijn leven veranderde. Toen Nico ook nog vertelde dat

dat het beter kon. Dit werd weer met Nico besproken en aan de volgende opdracht werd weer een begin gemaakt: voeding.

Er werd een heel plan opgezet om zelf tamme ratten te fokken. Dit om warm aan te kunnen geven, maar ook vanwege het uitbreiden van assortiment en via het voedsel voor de ratten datgene te kunnen geven wat uiteindelijk mijn vogels nodig hadden. Vitaminen, mineralen, eiwitten, koolhydraten en vetten die nodig zijn voor voldoende energie bij hun werkzaamheden tijdens de jacht. Toen dit ging lopen merkte ik een enorme verbetering in hun prestaties en welzijn. Ook de huisvesting werd regelmatig onderworpen aan modificaties tot het mij, maar vooral de vogels naar de zin was.

De eerste jaren jaagde ik voornamelijk op konijn, ook vanwege het feit dat er toen nog overall konijn in overvloed was. Wel raakte ik meer geïnteresseerd in het vliegwild.

Voorzichtig werd er een start gemaakt. Ook hier weer ondervond ik de moeilijkheidsgraad van het jagen op veerwild. Naar mijn mening ligt deze grens nog weer hoger dan op haarwild. Hier komt de conditie en techniek om de hoek kijken: wil men iets kunnen bemachtigen wat pas echt aangejaagd moet worden. Ontelbare keren werd hier over gesproken en elk detail kwam aan bod om mijn kennis te vergroten. Vele jachthouders werden benaderd en om toestemming gevraagd op deze wijze te kunnen jagen. Het werd steeds mooier naargelang de ervaring toenam.

Er werd zelfs op een bepaald moment alleen gericht gevlogen op bijvoorbeeld de ekster of houduif. Jammer genoeg ondervonden we ook de gevaarlijke kanten van het jagen op veerwild.

In deze regio barst het van de schrikdraad, hele weiden zijn afgezet met gaas. Maar ook honden moesten ontweken worden wanneer er vanuit de auto gevlogen werd. Helaas ontkwam ik er niet aan dat tijdens het honden of tijdens het jagen complicaties optraden. Kleine verwondingen maar ook levensbedreigende situaties deden zich ooit voor.

Een dergelijk moment waarbij je na de eerste handelingen van de plaatselijke dierenarts alleen kunt wachten en hopen op herstel zijn slopend, een gevoel hebben van kon ik maar meer doen, ik merkte dat de plaatselijke dierenarts geen specialist was op het gebied van roofvogels en dat beviel mij natuurlijk niet, want ik wilde toch wel de beste zorg op dat moment voor mijn jachtvogel. Ook die kennis wilde ik gaan uitbreiden als ik ooit in een situatie zou komen waarbij ik er alleen voor zou komen te staan. Opnieuw werd dit besproken en de vraag was wat te doen. Weer ging er een boekje open over jarenlange ervaring, opgedaan uit dagelijks vliegen, met meerdere vogels, zowel havik als valk in zon en regen en windkrachten waarbij de meeste mensen er niet aan denken om buiten te zijn.

Dit facet kan ik het beste omschrijven met, alsof er een nieuwe winkel wordt geopend met vele producten op de schappen die men kan laten liggen of men neemt ze mee. Boeken werden geschonken en gelezen en de eerste medische spullen werden gekocht. Mijn eigen huisarts (die ik privé goed ken) werd vriendelijk maar toch dringend gevraagd voor donaties van afgedankte spullen. Ik begaf mij op glad ijs; ik ben geheel niet medisch onderlegd en dit is pas echt een wereld die moeilijk is en tevens eindeloos spannend. Ik kan me een moment herinneren dat één van mijn vogels ernstig ziek werd en niet de braakbal kon werpen die nog aanwezig was. Nico gaf telefonisch instructies hoe met een sende de maag gespoeld kon worden om dat euvel op te lossen. Zijn advies en ervaring weegt dan zwaar en ik merkte dat het iedere keer om enkele feiten ging, nooit een groot aantal waarbij

hij haar los vloog om iets te vangen voor hem, was ik helemaal in Zeelands dromenland. Met het aanschouwen van de andere vogels begreep ik dat dit wel iets heel bijzonders was.

Er werd over en weer gebabbeld over wat de valkerij allemaal inhield. Natuurlijk de meeste dingen maar ook de mindere kanten van deze hobby werden belicht. Ik vertrouwde Nico toe dat ik inmiddels door al die jaren wachten in het bezit was gekomen van een havikstareel. Deze vogel zat bij iemand die hem kwijt wilde, en per toeval was dit mij ter ore gekomen en ik had deze vogel overgenomen. Hij vroeg mij wat ik met de vogel van plan was, mijn idee was deze vogel te trainen zodat ik er mee kon jagen. Aangezien dit wetelijk niet mogelijk was stelde hij voor om afstand te doen van deze vogel en eerst zelf aan een opleiding te beginnen als valkenier bij een van de verenigingen. Zo geschiedde, Nico zou de vogel gaan trainen om vrij te laten.

Toen ik dat thuis vertelde, vielen mijn familie en de jagers van hun stoel van het lachen. Ik kreeg te horen dat iedere valkenier wel een vogel kon gebruiken en dat ik hem op zijn minst had moeten verkopen. Dit gelach ging over toen maanden later een telefoontje kwam uit Yerseke: de vogel was gereed en in mijn bijzijn zou hij vrijgelaten worden. Ik meldde mij aan bij "Adriaan Mollen" en liep de driejarige stage, wat toen nog een vereiste was.

Om mijn tijd goed te benutten liep ik stage bij Theo Velthuizen (senior), Theo Velthuizen (junior), Jan Meijvogel, Michiel Buij en Ben Gerritsen. Ook tijdens de stageperiode bleef ik bij Nico over de vloer komen en als liet kon liep ik mee. Ontelbare avonden hebben we gesproken, zelfs tot diep in de nacht, over de valkerij en al haar facetten. Ik had een goed gevoel over mijn opleiding.

Toen ik na 7 jaar op de wachlijst: eindelijk mijn vergunning kreeg, kon ik zelfstandig aan mijn hobby beginnen. Na een poosje met haviken gevlogen te hebben merkte ik dat het toch niet zo eenvoudig was.

Mijn vogel sloeg niet direct een aantal proeven zoals de vogel van Jan Meijvogel dat deed en even een meeuw slaan was er niet bij. Ik miste iets of althans mijn vogel miste iets: snelheid, kracht, techniek, of was het domme pech ik wist het niet?

Daar kwam nog bij dat mijn eerste havik stierf, een tegenslag die op een moment kwam waarop alles tegen zat. Ik vroeg me af of de valkerij wel voor mij was weggelegd en dacht er zelfs over om maar helemaal te stoppen. Ik pleegde overleg en na een goed gesprek schonk Nico mij zelf één van zijn vogels om een doorstart te maken.

Redelijk onzeker en beslist niet tevreden met het resultaat dat tot nu toe was bereikt, ging ik een andere koers varen. Eén van zijn adviezen was om meer op het gevoel te gaan werken en de vogel sterker te maken door middel van conditie training. Meerdere manieren werden overgedragen en het begon zichtbaar vruchten af te werpen. Toen het gedeelte van conditietraining goed werd beheerst, werd er een begin gemaakt met de technietraining.

De loer, speciaal vervaardigd voor een havik (ontworpen naar zijn eigen inzicht) was hierbij onmisbaar maar eerst moet ik er mee leren omgaan. Hoe vaak ik in de knoop heb getelegen, of een kwaal van de loer voor mijn kop heb gekregen zat ik maar niet vertellen. Maar het resultaat mocht er wezen en mijn vogel(s) werd hiermee zelfs geleerd om zowel linkshandig als rechtshandig prooi te bemachtigen. Telkens wanneer dit weer een gewoonte leek te worden kreeg ik weer het gevoel

je misschien op stak kon lepen. Ook telkens om momenten dat ik er voor open stond of er om vroeg. Nooit drong hij iets op tegen mijn zin in en dit uitgesmeerd over 25 jaar dat we elkaar kennen.

Tijdens een ontmoeting liet Nico doorschemeren dat hij de valkerij niet tot aan zijn pensioen zou blijven uitoefenen. In eerste instantie schrok ik van zijn woorden, kon het niet bevatten, want het was toch jarenlang zijn passie en werk, vast werk wel te verstaan wat hij tot in de puntjes beheerste.

Vele jaren later en gewend aan het feit dat het komen zou, begon ik steeds meer te begrijpen dat voor hem de valkerij een gesloten hoofdstuk was en dat hij op zoek was naar een nieuwe uitdaging.

De wijze waarop hij dit ging afbouwen is precies zijn stijl: datgene weggeven aan de personen die het nodig hadden, medische boeken aan iemand die op "dat" moment aangeeft dat te willen gaan uitbreiden, valkerijbenodigheden aan iemand die dat goed kon gebruiken.

Hij zocht een goed teluis voor zijn vogels die zoveel voor hem hadden betekend en hem bijstonden in goede tijden maar ook in slechte tijden, een aantal van zijn valken werden zelfs vrijgelaten. Toen Nico in Yerseke begon was het bar slecht gesteld met de meeuwen.

De vogels zorgden voor veel overlast niet hun uitwerpselen (witte daken en witte mosselen) en waren overal in grote getale aanwezig. Deze meeuwen waren niet van plan zich te laten verjagen van het heerlijke zeebanket dat al jaren voor het oprapen lag.

Meerdere valkeniers beten hun tanden er op stuk. Meerdere jachtvogels zochten een veilig heenkomen om de aanvallen van zilver- en mantelmeeuwen te ontwijken, maar bij het aansteller van de persoon Nico kwam er een omslag.

Het was het begin van het einde voor de meeuwen: van het eten van het zeebanket en vervuilen, de meeuwen konden het niet belwerken tegen jachtvogels die ge-

traïnd waren op "zelfvertrouwen", een belangrijk facet uit de valkerij dat eigenlijk de grondslag is voor een goede jachtvogel ongeacht zijn soort. Het gaf zijn jachtvogels een veilig gevoel, een gevoel van ik vang iets voor jou maar niet voor mezelf. Dit zelfvertrouwen zorgde ervoor dat zijn jachtvogels deze grote meeuwen wel aandurfden en bonden. Niet dat (bijvoorbeeld) de tarsels deze vogels konden doden maar ze hielden de prooi vast totdat Nico ter plaatse was om te assisteren. Het kwam wel eens voor dat een jachtvogel prooi geslagen had op een plaats waar Nico niet kon komen, dus ook niet kon assisteren, in dat geval werd de prooi zelfs losgelaten. Deze uitstraling maakte de paniek los die was gewenst, de meeuwen zagen zelfs het verschil wanneer er een vogel vloog van bijvoorbeeld een valkenier die zomaar een dag bij Nico wilden jagen. Zo was er een keer een voorval dat er een mantelmeeuw rustig op een havenpaal "lag" te zonnen, havikarsel Astrix jaagde vol aan richting mantelmeeuw met slechte bedoelingen en de mantelmeeuw bleef rustig liggen met de gedachte dat die kleine havik het lef niet zou hebben om hem daar af te jagen. Op het allerlaatste moment realiseerde de meeuw zijn foute inschatting en wist niet hoe snel hij van die paal moest komen, al schreeuwend liet hij weten dat zijn ego een deuk had opgelopen.

Nico voerde zijn werkzaamheden uit op de fiets en soms haalde hij dan een geintje uit door even rond te fietsen zonder vogel. Er brak dan meteen paniek uit onder de meeuwen bij het zien van de valkenier zonder vogel, want zijn komst betekende dat er elk moment "ergens" vandaan een jachtvogel met slechte bedoelingen kon opdromen. Hij moest dan lachen en wist dat ze weer een tijd onder de indruk waren.

Van zijn manier van trainen of opbouwen maakte hij geen geheim, liep er niet mee te koop, maar als je iets wilde leren dan voedde hij je nasgelang de honger was. Velen onder ons waren verrast toen Nico in stilte afscheid nam van de valkerij en ons Verbond, maar zo is hij en ik denk dat we mogen zeggen dat een kundig iemand de valkerij waarwel heeft gezegd.

Graag wil ik afsluiten met zijn en mijn woorden (te vinden in het jaarboek 1995-1996;1996-1997)

"Luctor et emergo", ofwel ik worstel en kom "mede door hem" boven.

Bedankt.

Summary

How it starts, how it ends

An account of how Jos van Krijl got acquainted with rural life and hawking in particular. His mentorship, his friendship with Nico van Zandvoort and the challenges he encountered while practicing hawking over the years.

Ochtendprogramma:

Valkerij: de eerste spreker is de heer Jan Meijvogel, die als ex-voorzitter van ons Verbond een voordracht houdt getiteld: Valkerij in de 21ste eeuw, meer dan cultuurhistorisch erfgoed.

In zijn inleiding memoreert hij dat er tegenwoordig door de valkenier alleen nog maar gejaagd mag worden met in gevangenschap gefokte haviken en slechtvalken. In zijn presentatie schenkt hij aandacht aan de historie van de valkerij, aan de voorkomende vormen ervan en aan de vakhekkwaamheidsreiser die er gesteld worden aan een praktiserend valkenier. Deze cisen zijn wettelijk vastgelegd en verbonden aan de valkeniersakte.

Hij stelt dit het door toedoen van de door valkeniers opgebouwde specifieke kennis mogelijk is geweest: om roofvogels te fokken die konden worden uitgezet toen in de jaren 60 van de vorige eeuw de roofvogelstand dramatisch teruggelopen bleek te zijn. Met name de slechtvalk en de torenvalk stonden er slecht voor. Christiaan Saar heeft de slechtvalk in Duitsland weten te herintroduceren. Dit heeft geleid tot een toename van het aantal dieren die zich uitstekend blijken te kunnen handhaven. De populatie mag nu gezond genoemd worden. Zonder de kennis van de praktiserende valkeniers zou dit niet mogelijk zijn geweest.

Ganzenflappen: de heer Kees Polderdijk, voorzitter van de Nederlandse Vereniging van Ganzenflappers, houdt een voordracht onder de naam: Ganzenflappen: Ganzenvangst vroeger en nu.

Ganzenflappen gebeurt al eeuwenlang, aanvankelijk als bron van inkomsten. Een goede ganzenbuit is niet te versmaden. In de pauze was hij de stand van de vereniging een maquette te bewonderen van de vangtechniek, waarbij men gebruik maakt van slagenetten en lokganzen. De heer Polderdijk had dit overigens in zijn lezing al zeer levendig beschreven. Al vanaf 1954 werd een deel van de vangst ingezet voor natuurwetenschappelijk onderzoek. Ook tegenwoordig blijven de wilde ganzen de politiek bezig houden en er moet beleid worden geformuleerd voor bescherming of regulatie van de diverse populaties. Hierbij wordt gebruik gemaakt van ringonderzoek. Ganzenflappers zijn daarbij onmisbaar. Zij zijn degenen die ervoor zorgen dat deze schuwe vogels, gevangen, geringd, losgelaten en weer ingevangen worden. Hiermee worden kostbare gegevens verkregen.

De eendenkooi: de heer Désiré Karelse, voorzitter van de Eendenkooi Stichting, hield vervolgens een prachtige presentatie, ook met veel beelden, over het mit van - en het reilen er zeilen in de eendenkooi: Eendenkooi en Kooibeitbedrijf: Traditioneel ambacht met eigentijdse perspectieven.

De eendenkooi, gemiddeld 2 ha groot, is een kleinschalig beheerd natuur- en landschaps-element dat van grote waarde is, ook voor allerlei andere vogels en zoogdiersoorten. Van de 1000 die er ooit bestonden zijn er nog 116 geregistreerd. Samen met de valkenier is de kooiker te-

Symposium Ambachtelijk werken met Wilde Vogels

Door: Liesbeth Schreuder

Foto's: Jan Meijvogel

Het symposium ambachtelijk werken met wilde vogels werd op 27 april 2006 gehouden aan de Faculteit der Diergeneeskunde te Utrecht.

Dit bijzondere symposium werd geopend met een welkomstwoord van de heer Dr. J.T. (Sjeng) Lumey, specialist vogelgeneeskunde aan de universiteit van Utrecht. Hij vertelde dat de initiatiefnemer en geestelijk vader van dit symposium de heer Coes de Bruin is geweest.

De heer de Bruin is ons allen welbekend als oud-voorzitter van ons Verbond. De heer Lumey beschreef hem als een "natuurbeschermer oude stijl" die op zoek was geweest naar een manier om de ambachtsmannen in het groen bij elkaar te krijgen. Het idee erachter was om deze ambachten gezamenlijk onder de aandacht te brengen.

Hij bedankte de heer de Bruin voor het feit dat hij gebruik had mogen maken van diens groene netwerk, dat hij door zijn vele bestuursfuncties, waarvan de laatste bij Adriaan Mollen, had opgebouwd. Als dank voor zijn inspanningen kreeg de heer de Bruin een schitterend beeldje in de vorm van een bronzen paarijs aangeboden.

Aan de faculteit der Diergeneeskunde is de laatste tijd veel onderzoek gedaan naar de zogenaamde veterinaire volksgezondheid: ziekten bij mensen, afkomstig van dieren of dierlijke producten. Het is niet toevallig dat dit goed past in een symposium met deze naam, omdat veel vangmethoden van vroeger weliswaar ver-

boden zijn in het kader van de Europese Wetgeving (alle dieren zijn beschermd, tenzij) maar deze nu toch gebruikt kunnen blijven worden om onderzoek te kunnen doen aan de vogels die men vangt. Zo kan gesteld worden dat het doel van dit symposium is om vogelvangsters en wetenschappers in de gelegenheid te stellen respectievelijk hun ambacht en het wetenschappelijk belang van de continuïteit van deze ambachten voor natuur en samenleving voor het voetlicht te brengen, te benadrukken en het maatschappelijk draagvlak voor hun activiteiten te vergroten.

In het ochtendgedeelte kwamen de diverse verenigingen aan het woord. In het middagedeelte werd door de diverse wetenschappers over het belang van die verenigingen en van het werk dat zij verrichten gesproken.

mand met een wettelijke status. Hij dient via een opleiding de kooikerakte te verwerven die uitgegeven wordt door de Minister van LNV. In de wet wordt gesproken van kooierecht (men mag op die locatie met een vangmiddel eenden vangen) en afpalingrecht (de eenden rondom de kooi mogen niet verontrust worden in een cirkelvormig gebied van gemiddeld 293 ha, per kooi). Nederland heeft de internationale verantwoordelijkheid tot de instandhouding van dit culturele erfgoed. Vervolgens beschrijft de heer Karelse de manier van (samen)werken van de kooiker en zijn hond. Er is sprake van een soort lokjacht. Van de gevangen vogels worden, nadat zij geringd zijn, maten en gewichten geregistreerd. Tegenwoordig worden ook cloaca-uitslijfsjes gemaakt in verband met onderzoek naar de vogelgriep. Dit maakt dat het kooibeitbedrijf ook van maatschappelijk belang is voor wetenschappelijk onderzoek in het kader van ecologie en volksgezondheid. Men is tevreden met de wettelijke erkenning die men gekregen heeft en die voortkomt uit het bewezen belang van de traditionele vangtechniek. Overigens zijn er ook zorgen en wensen. Het beheer is kostbaar en verjonging van het kooikerbestand verloopt moeizaam. Er zijn onder andere wensen ten aanzien van voorlichting, educatie, kennisontwikkeling en financiering. Ook de stand was, en de site is een bezoek waard.

Wilsterflappen: De slagnettenvangst van Goudplevieren met levende lokvogels; Van broodwinning naar een wetenschappelijk ringonderzoek van internationale betekenis, door de heer Joop Jukema, secretaris van IJel Friesche Vogelvangsters Belang, een voordracht die zeer bevolgen en met veel humor werd gepresenteerd. Vogels vangen met netten gebeurt vanaf het begin van de jaarlenging en misschien al eerder. Het eerste bewijs van de vangst van goudplevieren (wilstervangst) vindt men op een schilderij uit 1616 dat hangt in het Zuiderzeemuseum in Erkhuzen. Het wilsterflappen vond intensief plaats langs de kusten van Groningen en Friesland. In combinatie met de jachtdruk buiten de Nederlandse grenzen stond de populatie halverwege de vorige eeuw zwaar onder druk. Onder andere hierdoor werd de vangst op goudplevieren met slagnetten vanaf 1978 wettelijk niet meer toegestaan. Wel werd in overleg met het ministerie van LNV vergunningen verstrekt voor het vangen voor ringonderzoek. Op basis van 77.000 geringde goudplevieren in 30 opvolgende vangstseizoenen heeft men conclusies kunnen trekken over de demografie en over trekroutes, gewichtsveranderingen en broedsuccessen. Ook onze biologische kennis over soorten als kempbaan en grutto is door de gezamenlijke en consistente inspanning van de wilsterflappers aanzienlijk vergroot en van grote internationale betekenis gebleken.

Vinkenbanen: de heer Hans Vader, medewerker Vogelringstation Amsterdams Waterleiding Duinen: Van Vinkenbaan tot Vogelringstation.

Vinkenbanen zijn installaties met slagnetten die met name langs de Hollandse kustlijn onstonden. Tijdens de vogeltrek, die zich voornamelijk langs de kust afspeelt, werden bijvoorbeeld in Zuid Kennemerland wel 100.000 vinken per seizoen gevangen voor de consumptie. Door de Vogelwet van 1912 en 1933 kwam hieraan een einde.

In 1911 begon men in Nederland, op de nu daarvoor in gebruik genomen vinkenbanen, met het ringen van vogels. Op dit moment gebeurt dat op tenminste 6 vinkenbanen langs de kust. Tegenwoordig worden goede vangsten bereikt door het via bandrecorders afspeelen van vogelzang.

Met ring- en vindgegevens wordt inzicht verkregen in verplaatsingsgedrag, leef-

tijdsgrenzen, leeftijdsopbouw, trekroutes, pleisterplaatsen en broedgebieden van wilde vogels.

Ten behoeve van de volksgezondheid worden tegenwoordig ook monsters genomen van vogelkeus waarmee de afdeling virologie van de Erasmus Universiteit Rotterdam onderzoek doet naar het voorkomen van Influenza A (vogelgriep) bij vogels. Het huidige vogelringonderzoek is gebaseerd op eeuwenoude beproefde vangtechnieken en het arbeidsintensieve ringwerk wordt gedragen door vrijwilligers. Een wat ruimere (financiële) waardering voor het werk zou meer dan welkom zijn.

Weidevogelbeheer en Nestbescherming: Natuurbeheer en Verstandige Benutting, door de heer Johan Dijkstra, voorzitter Vereniging van Weidevogelbeheerders Vanellus Vanellus.

Het eierzaken wordt door deze vereniging gezien als een waardevolle plattelands traditie waarvan de oorsprong gevonden wordt in de 12e eeuw. De vereniging meent, en dat zou gestaald kunnen worden met wetenschappelijk onderzoek, dat het door kievitseierenzoekers gehanteerde harmoniemodel (zoeken – beperkt rapen – langdurig beschermen) in belangrijke mate bijdraagt aan het in stand houden van de soort, en dat men op die manier komt tot het vereiste aantal vliegvlugge jongen per broedpaar. De vereniging meent dat goed weidevogelbeheer gehaat is bij een verstandige benutting. Door slechts beperkte ontheffingen te verlenen frustreren en demotiveert men vrijwillige weidevogelbeschermers meent de vereniging.

Tijdens de lunchpauze was men in de gelegenheid om de stands van de diverse verenigingen te bezoeken die alle met veel zorg waren opgebouwd en waar men veel aanvullende informatie kon krijgen. Voor de valkerij was er een stand van Jacoba van Beieren.

Middagprogramma:

Veranderingen in de beleving van vogels vanaf de middeleeuwen; Hebban olla vogola... door Dr. Ignaz Matthey. Volgens het middeleeuwse wereldbeeld kende het universum een strikt hiërarchische ordening, letterlijk of figuurlijk van hoog naar laag. Bovenaan God en zijn engelen, op het ondermaanse: mensen boven-

aan, daaronder de dieren, vervolgens de planten en op de onderste trede de levenloze natuur. De vogels hadden als bewoners van het luchtruim de hoogste status binnen het dierenrijk en wormen en slangen de laagste. Ook was er nog sprake van

Europese Waterwildvereniging dat eendenkooien geen negatieve factor vormden voor de bescherming van waterwild. Tegenwoordig is vangst en verkoop beperkt tot de wilde eend en zijn bastaarden, maar door het afpalingsrecht is de eendenkooi een landschappelijk element en stillegebied waarin de kooiker en aantal biotopen in stand houdt, zoals kooipals en kooibos en hak- en snijgriendjes. Als kooikeren verboden zou worden dan zou het afpalingsrecht en daarmee het stillegebied vervallen. Ook de verscheidenheid aan natuurwaarden en het bieden van natuurbeleving en educatie zouden hiermee vervallen. Reden om dit monument van oerhollandse bedrijvigheid in stand te houden.

Hierna volgen drie lezingen die het belang van het vangen van wilde vogels voor respectievelijk Toesepast en Fundamenteel Populatie-ecologisch onderzoek, De Volksgezondheid en Het Agrarisch Natuurbeheer beschrijven, door Teunis Piersma, hoogleraar dierecologie aan o.a. de Universiteit van Groningen, Ab Osterhaus, hoogleraar virologie aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam en Dr. Bartwolt Ebbinge van het Centrum voor Ecosystemen te Wageningen.

Allerleide de heren onderschrijven het belang van de oude ambachtelijke vangtechnieken om vogels te kunnen bemachten voor het doen van de diverse onderzoeken aan de diverse vogelsoorten.

Beleidsvisie voor de toekomst. Welk perspectief is er voor de ambachtelijke vogelvangst in relatie tot maatschappelijke ontwikkelingen, door Guisepp Raaphorst, directeur Natuurbeheer. Ministerie van LNV.

De heer Raaphorst geeft zijn visie op de samenhang van Verleden-heden-toekomst en stelt dat vernieuwing wordt gedreven door het aanpassen van omstandigheden waarin het goede wordt behouden. Er is bij het ambachtelijk werken met wilde vogels dan ook niet alleen sprake van een cultuurhistorisch fenomeen, maar deze ambachtelijke activiteiten hebben een toegevoegde waarde voor het heden en de toekomst.

Hoe staat LNV hierin?

* Men streeft naar behoud van fenomenen die cultuurhistorisch van belang zijn (Rijksnota Belvedere).

* Ten aanzien van natuurbeleving acht LNV het plezier dat mensen beleven aan het in stand houden en bedrijven van oude ambachten legitiem. (Nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur). De tendens is om ten aanzien van de strenge natuurbeschermingswetgeving de teugels wat te laten vieren. Hij neemt met name de valkerij, waarbij het straks mogelijk zal gaan worden om ook andere soorten roofvogels dan de havik en de slechtvalk te gebruiken voor zowel de jacht als bij activiteiten van preventie en bestrijding van schade en overlast.

* Natuurbelang: nieuw beleid is dat er zelfs nieuwe eendenkooien bij mogen komen, zelfs kooien voor het vangen van wilde eenden voor consumptie vanwege het feit dat de kooien fantastische rustgebieden vormen.

* Onderzoek: om beleid te kunnen voeren is onderzoek noodzakelijk en dat dient te worden gedaan aan wilde vogels die daartoe gevangen moeten worden. Er zal hiertoe een soepeler ontheffingsbeleid worden gevoerd.

* Nuttige bijeffecten: LNV prijst zich gelukkig dat de op deze dag besproken cultuurhistorische fenomenen nog springlevend zijn. Zij bedrijven de vogelvangst immers volgens het beginsel van duurzaam gebruik en moeten dus nog hebben voor hun omgeving en wat daarin gebeurt. Dit nuttige effect is moeilijk meetbaar, maar men onderkent het belang hiervan.

oedrel en edel gevogelte. Dit laatste veranderde vanaf de achttiende eeuw toen biologen als Linnaeus een mentaliteitsverandering bewerkstelligden door de dieren te classificeren volgens hun neutrale vormkenmerken.

In de vogelbeleving was er sprake van het zogenaamde utiliteitsprincipe. Nuttig was: za waren leveranciers van vlees, eieren, dons en veren en omdat ze rupsen en insecten opruimden, maar vogels vormden ook een ernstige bedreiging vanwege schade aan landbouw en fruitteelt. Er was weinig wetenschappelijke belangstelling voor de vogels. Pas na 1750 werd er een begin gemaakt met de inventarisering van de inheemse vogels.

Vogels speelden een belangrijke rol in het volksgeloof en er werden aan hen symbolische betekenissen en magische krachten toegekend. Tegenwoordig is de vroeger zo rijke vogelsymboliek helaas verschaald tot enkele clichés.

Ontwikkelingen in de natuurbeschermingswetgeving in Nederland: Het einde van ambachtelijk werken met wilde vogels?, door Annelies Freriks, hoogleraar dier en recht aan de universiteit van Utrecht.

De grote veranderingen die de Nederlandse natuurbeschermingswetgeving de afgelopen jaren heeft ondergaan, komen voort uit de noodzaak om de Europese Regelergeving in de Nederlandse Wetgeving te vertalen. Van een algemeen geaccepteerde werkwijze is het ambachtelijk werken met wilde vogels terecht gekomen in de uitzonderingssituaties. Dit heeft alles te maken met het 'nee-tenzij-principe'. Dat wil zeggen dat handelingen zoals het vangen van vogels, in beginsel niet is toegestaan behoudens wanneer een concreet belang daartoe noodzaakt. Het ambachtelijk werken met wilde vogels moet dus aan een strikte beoordeling worden onderworpen en het is van belang om de weg te weten in de huidige wetgeving en om de mogelijkheden te benutten die de huidige Flora- en Faunawet biedt. Om voor de belangen van onze ambachten op te kunnen komen moeten de verenigingen dus de noodzaak van hun ambacht weten te formuleren. Ze moeten daarvoor kennis hebben van de nieuwe FF-wet.

Het belang van het vangen van wilde vogels voor het Ringonderzoek. De rol van computers en samenwerking, door Arne van Noordwijk, hoogleraar populatie-ecologie aan het Nederlands Instituut voor Ecologisch Onderzoek te IJlteren.

Door de ontwikkeling in de computertechniek heeft er ook een grote ontwikkeling plaatsgevonden in de analysetechnieken van gegevens. Tot voor kort werd het bestuderen van de vogeltrek gezien als een soort hobbyonderzoek maar door het opkruken van het voor mensen gevaarlijke vogelgriepvirus is een uitgebreide kennis van de vogeltrek ineens maatschappelijk zeer belangrijk geworden. Dankzij beroepsmathologen, maar zeker ook door de hobbyisten weten wij veel over trekgedrag, maar gereedeneerd vanuit een criterium van maatschappelijke relevantie zou dit nooit gebeurd zijn. Zo zie je maar dat de maatschappij behoefte heeft aan (eigen)wijze mensen en dat de beoordeling van wat al dan niet nuttig is vaak pas achteraf kan plaatsvinden.

Het belang van eendenkooien in Natuurbeheer, Anny Beckers, ecologe Zuid-Hollands Landschap.

In 1950 werd door 11 Europese landen waaronder Nederland de Conventie voor Bescherming voor Vogels opgesteld. Daarin werd de eendenkooi als vangmiddel veroordeeld. Hierna kwam de registratieplicht en werd de Jachtwet aangepast waardoor o.a. de voorjaarsjacht niet langer was toegestaan. In 1963 vond de

In zijn slotwoord pleit de heer Lameij, gezien het gebleken belang van het ambachtelijk werken met wilde vogels, voor financiële ondersteuning van overheidswege en vereenvoudiging van de regelgeving en het (laten) geven van voorlichting en educatie om vooral jonge mensen te enthousiasmeren, zodat zij later het stokje over zullen nemen.

Hij meent dat door een betere samenwerking en professionalisering in de belangheerharting de alzonderlijke organisaties beter zouden kunnen onderhandelen en een krachtiger geluid kunnen laten horen.

Dit symposium heeft er zeker toe bijgedragen dat dit gestalte zal krijgen. Het was een bijzondere dag, waarop veelvuldig door wetenschappers werd aangegeven dat er voor het ambachtelijk werken met wilde vogels, en dus ook voor de valkerij, een goede toekomst is weggelegd.

Voor de liefhebber: op www.wildevogels.nl tref U alles aan over de deelnemers aan het symposium alsmede veel foto's en relevante links.

Summary

Report of a conference on crafts working with wild birds, held at the Faculty of Veterinary Medicine in Utrecht

A cooperation of organisations related to bird catching in some form or another, led to a conference on working with wild birds in the spring of 2006. Workers in the field elaborated on their crafts, such as falconry, wilder-netting and duck decoys.

Many of these crafts had originally a financial motivation. Today the continuation of these crafts is often based on cultural heritage where their importance for science and nature conservation has little recognition. The timing of the conference is opportune at a time when avian flu is a reality in Europe. The conference offered a platform for illustrating the importance and relevance of these crafts to science.

The conference was closed with the vision of Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) the perspective of crafts such as falconry in relation to developments in society. LNV supports crafts that are recognized as a cultural heritage and there is a tendency of relaxing some legislation for these crafts. The plans to expand the list of birds that can be used for falconry is an example of such relaxation.

The Falconry Heritage Trust

Door: Dr. Nick Fox
Foto: Frank Bord

Wanneer je veel herinneringen hebt, ben je niet aan het worden. Een fors aantal van de mensen die zich met valkerij bezig houden, zijn niet meer de jongsten. Wanneer je terugkijkt op je eigen verleden, is de stap om terug te denken aan valkeniers uit het verleden zo gemaakt. Engeland heeft een rijk valkerijverleden, dat meer dan 1500 jaren teruggaat, toen Engeland en Wales nog niet waren "uitgevoonden".

Een jaar of drie geleden zaten drie onzer in de "Red Lion" in Avebury, een kroeg die al 150 jaren dient als uitvalsbasis voor bezoekende valkeniers. Wij wilden iets doen met de "erfstukken" van de valkerij. Door geheel Groot-Brittannië verspreid, zijn er vele schilderijen, dagboeken, manuscripten en fornuituren verborgen in huizen, collecties en misschien wel zolderkamers. De vraag die we ons stelden, was: wat kunnen we doen om deze erfstukken te bewaren voor het nageslacht en tegelijk voor iedereen toegankelijk te maken?

Aldaar is het idee van "The Falconry Heritage Trust" geboren. Het plan is simpel: we maken een elektronisch archief, vrij toegankelijke via het internet. Interessante items kunnen gescand of gefotografeerd worden, gedocumenteerd en toegevoegd aan de website. Wanneer alle landen waar de valkerij uitgeoefend wordt/is hieraan meedoen, kunnen we langzaam maar een geweldige databank met valkerijmateriaal verzamelen.

Daarvoor hebben Roger Upton en ik de opbrengst van een aantal lezingen die we gehouden hebben, ter beschikking gesteld van een door ons opgerichte stichting, om een begin met ons plan te kunnen maken. Daarop hebben de Verenigde Arabische Emiraten toegezegd ons gedurende drie jaren te sponsoren om ons zodoende in staat te stellen een elektronisch archief op te zetten. Hiertoe hebben we inmiddels een Schots bedrijf gecontracteerd. Dit is veel gecompliceerder dan het opzetten van een gewone website; het systeem moet een gigantische capaciteit hebben en makkelijk te doorzoeken zijn door het hanteren van een veelheid van zoekwoorden, zoals "author", "country", of "date". Jevgeni Shergalin is druk bezig om e.e.a. op te zetten en te testen en we hopen dat we in de herfst van 2006 operationeel kunnen zijn en dat dan het vullen van het archief aan de gang zal zijn.

De bedoeling is dat regionale coördinatoren, door de IAF verkozen, materiaal zullen gaan invoeren, maar op dit moment zijn er al wetenschappers van over de hele wereld die materiaal inzenden. Het grote voordeel van dit systeem is dat het niet nodig is om met de pet in de hand bij mensen langs te gaan met de vraag: "Wilt u ons niet uw kostbare schilderij van Slijper of Kolman schenken?". Al wat we nodig hebben is toestemming om een hoge resolutie foto te maken en het schilderij kan door de hele wereld bekeken worden.

32

Weerzien met Grouse (Lagopus Scotius)

Tekst en foto's door: Henk Dijkstra

Toen ik tijdens W.O.II de valkerij ontdekte had, was er vrijwel geen literatuur op dat gebied verkrijgbaar. Ik begreep al snel dat ik veel kennis zou moeten opdoen om zelf succes te kunnen hebben. Temeer omdat ik het "aanwachten" wilde gaan beoefenen, een tak van het vluchtbedrijf, die in Nederland door niemand werd beoefend. Zo kocht ik ieder valkerijboek dat ik te pakken kon krijgen en daarbij was er één dat bijna uitsluitend over dit onderwerp ging, namelijk "Falconry", geschreven door de Engelse kolonel Blaine, die een enorme ervaring bleek te hebben. Ik was gefascineerd door de inhoud van dit boek en toen de oorlog beëindigd was en er weer postverkeer met het buitenland mogelijk was kon ik per brief met deze man in contact komen. Hij bleek mijn belangstelling zeer te waarderen en hij schreef mij dat hij me graag wilde helpen. Ondertussen had ik in Nederland ook een aantal beginnende valkeniers ontmoet, o.a. een Wassenaarse student (de latere Dr. J. W. M. van der Wal en ex-voorzitter van Adriaan Mollen), die Blaine voor de oorlog al een keer bezocht had. Toen ik voor mijn beroepsopleiding in 1951 een stage kon doen in midden-Engeland, kon ik een bezoek aan de kolonel organiseren. Hij logeerde op dat moment bij een valkerijvriend in het verre noorden van Schotland, Weliswaar bezat hij geen valken (had ze tijdens de oorlog door aasgrek moeten loslaten), maar hij hoopte het aanwachten op grouse, het schotse heidehoen, weer ter hand te kunnen nemen. Hij trainde daartoe een aantal jonge Engelse setters, waarvan hij al heel lang de bekende Lewylin-lijn gefokt had. Samen met zijn hondentrainer mocht ik in een schitterend moor met deze honden aan de lijn lopen, totdat er één geslipt werd. Met prachtige snelle en soepele gangen zochten ze de heide af, soms tot op honderden meters van ons af, tot ze tot voorstaan kwamen. Sommige setters lagen zelfs muurvast voor op hun punt en als we dan tot vlakbij genaderd waren, was de totale spanning op het lichaam van deze honden, met als achtergrond de uitgestrektheid van het moor, een indrukwekkend gezicht. Als wij dan een klucht opdeden, schrok ik aanvankelijk van het geweld waarmee deze vogels het lucht-ruim kiezen; een krachtexplosie die benadrukt wordt door het typische, metalen grousegeluid dat ze maken, dat gepaard gaat met een roffel van de vleugels. En de snelheid waarmee ze vliegen en de afstand die ze in korte tijd overbruggen is fenomenaal! Ik stelde mij voor wat voor een enorme snelle stoet een slechtvalk moest maken om een dergelijke prooi naar te slaan of te binden.

Hoewel ik dat spektakel toen nog niet te zien kreeg was het een zeer leerzaam bezoek. Het werd mij al gauw duidelijk hoe belangrijk de "set-up" moet zijn, dat wil zeggen: open terreinen met voldoende hoenders, een zeer goed voorstaande hond, voldoende aange sloten mogelijkheden en tijd om de valk dagelijks te vliegen. Dat probeerde ik in Nederland in de praktijk te brengen, maar hoewel de valken die ik in het begin vloog wel tot slaan kwamen, was het succes nog beperkt, wat voornamelijk kwam door gebrek aan goede velden en tijd. Ik correspondeerde in

33

Het moge duidelijk zijn dat het mooi zou zijn ook een archief met fysiek aanwezig voorwerpen te hebben, zoals de Archives of Falconry in Boise of het Valkeijmuseum in Valkenswaard. Echter dat zou zeer veel geld kosten omdat je dan moet zorgen voor een onderkomen, personeel, verzekering, toegang voor publiek en de voorwerpen zelf. Misschien dat het nog eens lukt om zo iets in GB te realiseren, wellicht gecombineerd met een ander museum of collectie. Maar voorlopig beperken we ons tot het opzetten van dit elektronisch archief, dat, ook al is het niet "echt", veel toegankelijker zal zijn. U kunt een bezoek brengen door eenvoudigweg in te loggen vanuit uw comfortabele leunstoel. We hebben een scanner en een kleine draagbare fotostudio, zodat we kwalitatief goede foto's kunnen maken van belangwekkende voorwerpen zoals huiven of schilderijen. Zodra de gelegenheid bestaat, zullen we een aantal historische voorwerpen vast gaan leggen.

Natuurlijk zijn er vandaag de dag zoveel middelmatige valkerijfoto's, dat we geen noodzaak zullen zijn de exceptie te er uit te pikken. Anders komen we er in om.

Sneller dan we danken, zijn we allemaal geschiedenis. Misschien kent u in uw omgeving, verstopt in een buitenhuis of op een zolderkamer, een item dat voor de geschiedenis van de valkerij van belang is. Misschien heeft u, verstopt in een kast, een foto uit de vroege dagen van de valkerij in uw land. Jammer genoeg worden aantekeningen en dagboeken van overleden valkeniers meestal weggegooid. Maar nu bestaat de mogelijkheid iets uit dat verleden vast te leggen. Wellicht kunnen we met alles fysiek bewaren of willen erfgenamen er geen afstand van doen, maar in dit elektronisch archief kan het vastgelegd worden voor het nageslacht.

Dit kan kosteloos door iedereen gebruikt worden. Wij hopen dat u iets van betekenis vindt of misschien kent u wel zo'n klein "goudklompje" dat waard is om behouden te blijven. Zodra het archief opgezet is en draait, zullen we het website-adres bekend stellen.

Vertaald door J. Meijvogel

33

middels ook met een andere Engelsman, Ronald Stevens, die een klein maar een zeer interessant boekje over de aanwachterij had geschreven: "Observations on Modern Falconry". Hij vloog zijn valken boven een door hem gepaent moor in het graafschap Shropshire en ook hij nodigde mij uit, ditmaal tijdens het vliegseizoen. Door noodweer gehinderd bleef van het weekend slechts één dag over om de twee slechtvalken van Ronald Stevens te zien vliegen. Dat was zeer imposant: ze stegen zo hoog dat ze soms uit het zicht verdwenen, ondanks de wolkenloze hemel en het gebruik van een 8x verrekijker. Wat mij daarvan nog het meest is bijgebleven is het indrukwekkende geluid dat zo'n valk maakt gedurende de stoep: na een flush: een soort suizende roffel, veroorzaakt door het met enorme snelheid doorklieven van de lucht, wat met niets te vergelijken is als je het nooit eerder hebt meegemaakt. Ondanks de fabelachtige duiknelheid (we weten inmiddels dat schattingen van 300 km per uur niet overdreven geweest zijn) wisten de grouse te ontlopen door zich net op tijd in de varens te laten vallen. Deze dekking, die in overvloed aanwezig was, is ongeschikt voor staande honden om punten te maken, zodat het daar zeer moeilijk bleek voor de valken om buit te maken.

Later leerde ik nog een Engelse valkenier kennen, Steven Frank, een farmer's zoon van ongeveer mijn leeftijd. Hij vloog al enkele jaren rond de boerderij van zijn familie met slechtvalken op pairs. Mijn vrouw en ik hadden het genooten hem daar enkele malen te bezoeken met onze eigen valktarsel. In 1970 had hij inmiddels een grousemoor kunnen pachten in het noorden van Schotland. Ook daar nodigde hij mij uit en dat zou de eerste keer worden dat ik daadwerkelijk zag dat er grouse geslagen werd. Zelfs één keer door de wildvang "Evelix" die ik toen vloog. Daarmee ging een lang gekoesterde wens in vervulling (zie A.M. Jaarboek 1970 "Naar Schotland op Grouse"). Ik ben daarna nog verschillende keren bij Steven in Schotland op grousejacht geweest, soms met mijn echtgenote en soms ook met mijn zoon Frits.

35

Helaas werden de jachtmogelijkheden in de daarop volgende jaren steeds beperkter, o.a. door het in snel tempo bossen van enorme heidevlaktes en heellingen. Ook de pachtprizen stegen snel door het verloren gaan van vele goede grousemoors en door de toenemende belangstelling van geweerjagers en valkeniers. Onze vriend Steven moest zelfs een tweede moor pachten om zijn eigen moor te sparen, wat hij samen deed met de toen al zeer bekende Dr Christian Saar uit Hamburg, een zeer begaafde valkenier en hondenman, waar ik hem al eerder mee in contact had gebracht.

De grousestand was daar (o.a. door een uit de hand gelopen heidebrand) dermate slecht dat beide valkeniers besloten ieder slechts één valk te vliegen en in ieder geval die valken dagelijks tenminste één of meer kansen te bieden. Ook andere valkerijvrienden uit diverse Europese landen verkeerden in vergelijkbare, lastige omstandigheden. Weliswaar nodigden ook zij mij vaak uit om eens langs te komen, maar ik vond dit niet juist hierop in te gaan zolang ik zelf niet in staat was om hen op mijn beurt te kunnen uitnodigen. Om voor een lang weekend de lange reis naar Schotland te ondernemen leek ook geen goed idee. De valk heeft dan onvoldoende tijd om zich aan te passen. Echter kon ik het in 2003 zo organiseren dat ik meerdere vrienden voor kortere tijd aansluitend kon bezoeken, zodat ik toch van hun gastvrijheid gebruik kon maken zonder mijn vrienden te veel te belasten. Dit eiste een precieze planning, omdat de moors soms honderden kilometers uit elkaar lagen.

Mijn valk "Jessica", in Engeland gefokt door Martin Jones, leek mij wel geschikt voor de vlucht op deze moeilijke prooi soort. Ze had bij mij al vijf succesvolle seizoenen op patrijs, fazant en eend achter de rug en was bij een vlieggewicht van 875 tot 945 gram sterk en moedig genoeg om een oude zware cock-fazant te doden. En wat misschien het belangrijkste was, zij was een zeer hoog stijgende, constante en stijlvolle aanwachter. Of zij ook succes zou hebben op de uiterst snelle en behendige grouse moest ik natuurlijk eerst nog maar afwachten. Naast een totaal ander terrein, zou Jessica

nogige pointer "Bounty". Tenslotte zagen we fraai werk van Christian's pointer "Jette" en een goed punt werd met een grousekill bloeënd. We hadden die middag wel twintig grouse gezien en de verwachtingen van onze Duitse vrienden waren dan ook hoog gespannen voor de komende weken.

Een terugreis in het fraaie avondlicht volgde, waarna wij in de Lodge een heerlijk maal gepresenteerd kregen, bestaande uit spaghetti, haas en grouse, bereid door Umberto Caproni. Hem kende ik al vele jaren, niet alleen als zeer ervaren valkenier, maar ook als uitstekende kok en gastheer. Er vloede veel wijn, ook tijdens het vervolg tot half drie s' nachts, waarbij niet alleen valkerijgesprekken gevoerd werden en dat is zeldzaam onder valkeniers.

De volgende ochtend had ik telefonisch contact met Frits Kleyn. Frits is langjarig AM-lid en begon zijn valkeniersloopbaan in Schotland. Als jongeman begeleidde hij meestal een van de bekendste Engelse valkeniers van "de oude school" in het aanwachten op grouse, Geoffrey Pollard, waar hij eindeloos en met volharding de cagie met valken gedragen heeft en waar hij heel veel ervaring opdeed. Later ging hij zelf valken africhten en vliegen, maar altijd in Schotland. Hij wist samen met een Franse valkenier, Charles de Ganay, oud president van de Franse valkeniersvereniging, een moor te pachten en had ons daar uitgenodigd. In Frits' eigen cottage, een vroegere watermolen, troffen we hem en Charles aan, evenals een andere valkenier, Dough, zonder vogel.

Na een lange rit over zeer holle weggetjes met veel stenen bereikten we het fraaie, vlakke moor en het weer was schitterend. Charles' valk vloog eerst op een punt van Frits' pointer, maar ze had er nog niet veel zin in en ze verdween achter een gefluisde grouse kilometers ver over de rand van het dal. Charles en Frits bleven anderhalf uur weg met de telemetrie. Ze hadden haar vliegend gevonden en ze was op de loer gekomen. Toen de pointer van Frits geslipt werd maakte die direct weer een punt. Zijn tarsel "Mark II" steeg stipt en ongeveer 100 meter hoog. Er volgde een goede flush en een loodrechte stoep, keihard neerslaan en op de grond binden. Een zeer stijlvolle vlucht!

Toen was het de beurt van onze Jessica. De schitterend lopende pointer had weer vrij snel een punt, de valk schudde zich uit en begon na het smelten niet ver van ons af kringen te draaien en te stijgen. Ze kwam af en toe boven ons vliegen, maar niet zoals ik wilde, namelijk: boven wind. Voor een goede "set-up" is het essentieel dat de valk niet alleen voldoende hoog is, maar ook goed geplaatst is, dat wil zeggen goed boven de hond gecentreerd en liefst bovenwinds, zodat een downwind flush mogelijk wordt en de valk een veel betere kans op succes heeft. Toen ze ongeveer 80 meter boven de hond was hebben we gefluisht: één oude cockgrouse vlogt tegen wind. Een fraaie stoep volgde met hard aanslaan van de grouse die in de heide plofte. Jessica wilde erop landen, maar daar snorde de zo op het oog

ook met vreemde honden moeten samenwerken, omdat ik dat jaar toevallig zonder geschikte staande hond zat. Genoeg onzekerheden om mijn verwachtingen wat te relativeren. Ik kon op de hulp rekenen van twee collega-valkeniers, die mij ieder de helft van de geplande 3 weken begeleiden konden: het eerste deel Hans Klijn, ons huidige AM-bestuurslid en het tweede deel mijn zoon Frits, die al enkele malen eerder de grousejacht had meegemaakt.

Hans en ik begonnen onze trip op de veerboot van IJmuiden naar Newcastle die s' nachts voer. Jessica bleef in haar transportkist in de auto. Hoewel ze altijd rustig onder de huif stond vond ik het toch vervelend dat ik 's nachts niet af en toe eens een kijkje kon gaan nemen. Het "car-deck" is namelijk tijdens de vaart voor passagiers hermetisch gesloten.

Gelukkig bleek zij 's morgens keurig onder de huif te staan en konden we, links rijdend, de reis naar Schotland vervolgen. Alles ging prima en ons eerste reisdoel was een bed & breakfastadres, een Lodge, waarvan de eigenaar John ook valkenier is.

Gesitueerd in centraal Schotland was dit een prima uitvalsbasis om vandaar mijn vrienden te bezoeken. Het weer was fraai en toen we de oprijlaan opreden zagen we niet alleen Christian Saar en de bekende Italiaanse valkenier Umberto Caproni, maar ook mijn Duitse vrienden Klaus en Alex die ik van voorgaande Tagungen kende. Zij hadden de bij de Lodge horende moor gepacht, terwijl Saar en Caproni op doorreis waren naar de uiterste noordkust van Schotland.

Ze zaten met hun laarzen aan te trekken om het veld in te gaan en vroegen of we niet meteen mee wilden gaan. We aarzelden geen moment, maar ik zette wijselijk Jessica op een blok bij een badtrak om van de reis te bekomen. We startten met

een groot gezelschap: vijf valkeniers met vijf valken, twee pointers en één Duitse staande korthaar. De honden lieten prima werk zien en direct viel het mij op hoe bevoorrecht de valkeniers zijn om hun honden op deze uitgestrekte moors te kunnen werken. Hier zijn geen gevaarlijke wegen, stroomleidingen, prikkeldraad of sloten

waar de hond moet wenden, omdat daar het jachtterrein van de buren begint. Op deze moors is ook veel minder afleiding, iets wat de Nederlandse velden zo kenmerken, zoals duiven, eenden, meeuwen spreekruwen, en de vele soorten weidevogels. Op sommige moors kom je wel eens een enkele "blue hare" tegen, een klein soort haas dat in de winter wit wordt. Maar dat zijn uitzonderingen en dus is de kans heel groot dat als er door de honden een punt gemaakt wordt, het een punt op grouse is.

Alle valken werden gevlogen want de grouse-stand bleek hier ruim voldoende, maar doordat enkele valken nog niet ingevlogen waren bleef succes aanvankelijk uit. Groot was daarom de vreugde toen Klaus' valk "Florentina", een zes jaar oude, zeer geroutineerde valk, een grouse sloeg na een fraai voorstaan van zijn één

nog topfitte grouse weg. Jessica, kennelijk verbaasd over de enorme snelheid, ging er niet eens achteraan, maar kwam wel goed op de loer. Deze nieuwe kennismaking met de nieuwe prooi soort in het nieuwe terrein met een nieuwe hond viel dus niet tegen. Frits had Mark II al opgehaald, iets wat vaak na een succesvolle vlucht gedaan wordt om de stijl van de vogel te bewaren, respectievelijk te bevoorraden. Aangezien de andere valk weer geen zin had moest Jessica weer optreden. Mijn verzoek aan Frits om dat wat later te mogen doen respecteerde hij als ervaren valkenier direct en dus bleven we met z'n drieën een uurtje in de hei zitten, wat geen straf was bij dat fraaie weer. De hond weer geslipt en kwam voor de zoveelste keer direct tot voorstaan. (later zouden we nog beter beseffen wat voor weelde het is om in zo'n "well-stocked" grousemoor met zo'n tophond te mogen vliegen) Het begon lichtjes te regenen, maar dat deed Jessica niet: ze begon fanatiek te stijgen en nu aanzienlijk hoger dan in haar eerste vlucht: tot over 100 meter. Ik wachtte lang bovenwinds en wilde Hans laten flushen. Die moest gedringd worden, omdat hij vanuit zijn positie de hond niet kon zien staan. Het lukte perfect en er vloog een grouse downwind. Er volgde een zeer snelle stoep en keihard binden. De grouse werd ook goed gehouden bij de landing. Het bleek een jonge, maar volgroeiende grouse, Jessica's eerste kill van een grouse in haar tweede vlucht! 's Avonds volgde er nog veel "falconry-talk" bij een goed glas whisky.

De volgende dag bezochten we onze Italiaanse vrienden Fricky en Fulco, die ik al vele malen in Schotland, Duitsland en Spanje ontmoet had, beiden zeer begaafde valkeniers. Ook zij trekken ieder jaar naar Schotland met hun echtgenoten en ze pachten daar een fraai moor met cottage. Dit moor is echter heel anders dan het vorige. Vrij steile bergen afgewisseld door moerassige vlaktes. Hoewel zij ook een prima grousestand hadden, kampten ze toch met problemen. Op dit moor werd namelijk ook met geweer op grouse gejaagd. De jagers krijgen de grouse soms in grote kluchten over zich heen gedreven, die ze opwachten in van stenen en heidepluggen opgebouwde luiten, de "buts". Dus moesten de valkeniers er voor zorgen steeds uit de buurt te blijven van die plaatsen. Een andere handicap vormde de aanwezigheid van de steenarend, die voor slechtvalken zeer gevaarlijk kan zijn als ze op hun prooi zitten. In de voorgaande jaren waren er al enkele kostbare valken omgekomen die op hun geslagen grouse door een steenarend verrast werden. In zo'n geval heeft de arend een makkelijke prooi en een dubbele maaltijd! We genoten van schitterende vergezichten en zagen veel herten. Minder leuk was dat we

ook enkele steenarenden zagen vliegen. We hoopten met volle krop... De valken en een tarsel waren deze dag niet erg fortuinlijk. De pointers konden namelijk moeilijk grouse vast krijgen en steeds bleken die bij een punt weer te zijn weggerend. Slechts één Brookei slecht-

valk sloeg op fraaie wijze een grouse. Jessica maakte twee vluchten, bleef eindelijk aanvallen en raakte zelfs een keer haar prooi zo hard dat er veel veren vlogen, maar om de gevleugelde woorden van mijn vriend Steven te gebruiken: "You can't eat feathers."

Toen we de volgende dag weer bij onze Duitse vrienden waren uitgenodigd, nu met valk, was het schitterend, weliswaar wat warm weer en leken de vooruitzichten goed. Helaas pakte dat anders uit: of er ging iets mis met een van de vijf honden of er ging iets mis met de valken. Een tarsel maakte een fraaie stoop, maar geen kill. Alleen Jessica bracht deze dag geluk. Zij vloog boven een punt van Neil's pointer "Polly". Als hondenman meende ik te zien dat er iets mis was met dit punt. Hoewel ik de valk al had afgeluïd, besloot ik niet te vliegen. Slechts 10 minuten later volgde weer een punt van dezelfde hond, dat ik wel vertrouwde en dus: "geworpen". Prima bovenwinds klimmen, Neil en ik stelden ons bovenwinds op en lieten Polly flushen. Jessica, die wel 100 meter hoog stond, bleek toen net wat gezakt te zijn. Er sprong een grouse toen ze er recht boven was, een loodrechte stoop volgde, de grouse kreeg een enorme slag zodat je zou denken dat die nooit meer van zijn plek zou komen, maar toen Jessica crop wilde landen, vloog hij weg en werd gelukkig door een attente Jessica 50 meter verder, bij het invallen, gebonden. We moesten de telemetrie inschakelen om haar te vinden: ze zat in een kuilje op een oude (later bleek zeer oude) cock-grouse van 600 gram. Iedereen was happy met de goede afloop van deze zo moeizame outing.

Die avond had ik telefonisch contact met Charles de Ganey, die vertelde dat Frits en hijzelf ook een mindere dag beleefd hadden en niets geslagen hadden door eigenaardig gedrag van de valken; ze dachten door het warme weer. Er volgde een bezoek aan een Schotse valkenier, Dough, die we al eerder ontmoet hadden bij Frits, toen zonder vogel. Nu vloog hij een bijna witte hybride geer/saker van 880 gram. Het zou een schitterende avond worden op een evenzo fraai uitgestrekt moor met heuvels en wat dennenopslag, waar echter nog goed te jagen viel. Wat mij het meeste opviel was het fantastische samenspel tussen Dough, de valkenier en zijn 8 jaar oude pointer "Rusty". Toen Jessica als eerste mocht vliegen trok de pointer ver van ons af ineens aan alsof hij tot voorstaan kwam. Echter bleef hij maar slui-pend aantrekken en Dough

voor het eerst op een rots zitten, wat ze in Schotland nog niet gedaan had. Een toevallig opgedane grouse vervolgde ze gelukkig niet (gisteren volle krop duif), maar tenslotte ging ze toch stijgen, niet zeer hoog, maar wel precies boven Gilles' hond. Een stoop, aanslaan, op de grond wat problemen, maar een zeer gedeceerde achterterving volgde. Patrick en Hans vonden haar met de telemetrie op de grouse. Het zou ondanks de nog fraaie vlucht van Gilles' jonge valk, die wel 40 minuten als een puntje aan de hemel boven ons was, de enige kill van de dag worden.

De dag daarop stond in het teken van het "Falconers Feast" dat Frits Kleyn ieder jaar geeft voor zijn valkeniersvrienden die op dat moment in Schotland actief zijn. Ditmaal vond dat plaats in een grote Lodge, waar Umberto Caproni met zijn valken zat. Het was een zelfbedieningsmaaltijd van Indonesische gerechten en diverse soorten wijn. Ik ontmoette er vele oude bekenden en voor Hans was het interessant de erme de la erme van de grousejacht te leren kennen: veelal oudere mensen, die volgens Hans wel iets weg hadden van een rariteitenkabinet. Natuurlijk hoorden we vele verhalen over hoe het hen en hun vogels dit seizoen zo ver vergaan was. Een bijzondere, gezellige avond en een bijzonder aardige traditie. Op de terugweg vonden we nog een brown-hare en een konijn, dus hadden we ook weer vers aan genoeg. De volgende morgen bezochten we het stadje Inverness waar o.a. twee interessante valkerijbeeldhouwwerken te zien zijn. 's Middags konden we fraaie vluchten van onze Duitse vrienden zien, waarbij "Florentina" zo hoog vloog dat we met onze kijkers de grootste moeite hadden haar niet uit het oog te verliezen. Onze volharding werd beloond: Hans en ik zagen een fantastische stoot met schroef, zodat de berst goudkleurig oplichtte in de zonbestraling. De vlucht eindigde achter een richel en dus was de afloop onbekend. Toidat Klaus terug kwam met een brede grijns op zijn gezicht en zijn valk met een enorme krop. Ze had dus gekild en Klaus kreeg onze hartelijke felicitaties.

Eén van onze nieuwe gastheren, "Big Nick," bevolgde ook een fraai moor. Volgens de plaatselijke gamekeeper was de in opbouw zijnde grousestand nog te gering voor de drijjachten met geweer, dus had hij hier voor de valkerij het rijk alleen. Maar voldoende of veel grouse is nog geen garantie voor succes. Zijn valk, die het net vorige jaar nog prima had gedaan, ging steeds op een paatje zitten en had dit jaar nog niets geslagen.

Er waren ook andere gasten waarvan de vogels geen succes hadden. Eén kans was door de valkenier zelf verprutst door op een volkomen verkeerd moment te flushen. Jessica liet zich echter van haar goede zijde zien en sloeg op punten van een langharige(!) pointer, in twee vluchten, twee grouse. Wij waren uiteraard zeer blij, maar hadden liever gezien dat de anderen ook succes gehad zouden hebben. In stilte vroesden we: zo inviteren ze ons nooit meer....

De volgende middag bracht ook weer een interessante belevenis. Bekend is dat je zonder goede, snelle staande

verzekerde ons dat hij zou waarschuwen als de hond de grouse werkelijk vast had. Pas na 200 meter gebeurde dat! Hans en ik liepen om de hond en flushten toen de valk recht boven hem gestegen was. Een snelle stoop volgde met hard aanslaan, maar niet dodelijk. Jessica ging weer stijgen en er volgde nog een flush nadat Rusty de grouse weer precies gelokaliseerd had en toen was de buit binnen, een oude cock van 700 gram. Ook de hybride sloeg een grouse, het was kennelijk een zeer geroutineerde groushawk, want de valkenier raakte er niet zo opgewonden over als wij. Volgens hem was de grousestand zo goed dat we gemakkelijk een tweede vlucht konden maken, maar dat was zo snel na Jessica's eerste vlucht, dat we ruim een kwartier bleven zitten in de het, genietend van het schitterende coulissenlandschap onder de in de zon oplichtende wolkenstrepen. Helaas werd dit wachten minder aangenaam doordat we getraakteerd werden op een aanval van midgets, die gemene kleine mugjes, die flink kunnen steken. Een vrijwel identieke vlucht volgde en eindigde weer met een kill, dat was een topavond met drie vluchten en drie kills. Jessica had deze avond in twee vluchten twee keer geslagen ofwel een "brace", zoals de Engelse zeggen.

Terug in de Lodge één goed bericht en twee slechte. De valken van Klaus en Alex hadden ieder een grouse geslagen, maar John's vogel had een draad geraakt en waarschijnlijk een poot gebroken. Christian had gebeld dat hij in drie dagen in het Noorden niet één punt op grouse had kunnen vinden. Ik vroeg mij af of het wel zin had om met Jessica naar het noorden te gaan... Immers hoe kunnen zij bij zo weinig kansen een gast nog een vlucht aanbieden? Na een single malt whisky kwam dan het echte grousemaal waarbij ieder z'n zelf geslagen en geplukte grouse geserveerde kreeg. Alrijd was mijn vurige wens geweest dat Jessica eens een oude cock zou slaan (het moeilijkste wat er is), maar het uitkomen van die wens bleek ook een keerzijde te hebben. Mijn exemplaar bleek zo taai te zijn, dat het zaag- en breekwerk vereiste om enig consumerbaar vlees te bemachtigen van dit anders zo mals en smakelijke gevogelte. Toen Klaus en Alex maar bleven vragen of het me smaakte en ik antwoordde dat het "quite a performance" was om het dier te eten, kreeg Hans de slappe lach, sterk gestimuleerd door de ernst op de Duitse gezichten.

Een fraaie dag beleefden we daarna toen we Patrick Merel (België) en Gilles Nortier (Frankrijk) respectievelijk President en Secretaris van de I.A.F. met hun echtgenoten bezochten. Zij pachtten al dertien jaar het zelfde moor en zij wonen in een cottage dat ook vaak door skiers wordt gehuurd. Zij hadden dit jaar twee valken en twee tarsels bij zich (drie rood en één oud). Verder twee pointers, waarvan één jong en onervaren. De dag tevoren hadden ze enorm veel wind gehad en niets geslagen en nu was de handicap een totaal gebrek aan wind. We zagen toch nog een aantal goede vluchten en Jessica, die 870gram woog, ging

hond zelden grouse te zien krijgt, maar ditmaal zag Hans grouse in onze richting vliegen en vrij dichtbij ons landen. Ik vertrouwde volledig op hem en vroeg Alex met zijn "Erling" stand-by te blijven als wij de grouse niet zouden kunnen flushen. Dat bleek het geval en dus riep ik Alex ter assistentie. Zelf bleef ik staan om als regisseur de flush te regelen. Ik wachtte totdat Jessica boven wind stond en gaf het commando te flushen. Er kwam niets op de wicken. Dus Erling los, die snel opzij schoot en twintig meter verder één grouse opeed. Deze vloog met halve wind en werd keihard aangeslagen en op de grond gebonden. Hans had zijn kwaliteiten niet alleen als valkenier bewezen, maar nu ook als jachtbond! Voor hem was het zijn laatste dag geweest.

's Nachts startten we om 2.45 met onze Subern "Yarak" naar Edinburgh, waar ik op het vliegveld Hans kon omruilen voor mijn zoon Frits die daarheen gevlogen was. Daar vandaan reden we meteen naar het noorden van Schotland waar we Steven Frank's cottage snel gevonden hadden en waar de tijd leek te hebben stil gestaan. Sinds de regentien jaar dat ik daar voor het laats geweest was, was er vrij

niets veranderd. Nog altijd het geweldige uitzicht op de baai met op de achtergrond de imposante "Eagles-rock", een rots waar ooit een steenarend broedde, en meer oostelijk Steve's raige en bergachtige moor, zo ver het oog reikte. In de cottage nog een grote, maar gezellige wanorde, een kennel vol pointers en Steve nog steeds actief, ondanks een versleten heup en twee oogoperaties. Ondanks het feit dat de grousestand dit jaar weer niet best zo zijn en hij op zijn eigen moor de grouse beschermt, gingen we met Jessica en één van Steve's valken op pad. Eenmaal uit de auto hadden we al heel snel een punt aan de lijn, nog voor de hond geslipt was dus. Aangezien grouse zich vaak langs steenweggetjes ophouden, besloot ik het punt te vertrouwen en te vliegen. Ze vloog vanwege de tamelijk harde wind niet hoog en kon in de buurt van het meer "Loch Lansy" ook nergens een "upwind" vinden. Toen we uiteindelijk flushten (de grouse waren al een eind verlopen), zag Frits dat er één een flinke klap kreeg en we vonden Jessica 100 meter verder op een steile helling met uitgespreide vleugels in de hoge heide. Steve feliciteerde ons, maar wij kennen zijn haalifie verhouding met de valkerij; enerzijds gunt hij de valk succes, anderzijds betreurt hij het verlies van iedere grouse die hier geslagen wordt....

In dat opzicht was het misschien een opluchting dat zijn valk nu niet tot slaan kwam. Het was een jonge, onervaren vogel, die waarschijnlijk door een late seizoenstart nog fitter moest worden. Gelukkig zagen we wel veel grouse en een te-treden gezicht van onze gastheer. Na een heerlijke grousemaaltijd van Steve (hij

weet als geen ander hoe je ze bereiden kan) en een avond van "good old memories", had Steve een dubbel bed voor ons opgemaakt, waarin we verder konden dromen.

De volgende dag waren we samen met Steve te gast bij Roger Upton en zoon Mark. Eerstgenoemde is o.a. bekend als schrijver van zes schitterende valkerijboeken en hij is een groot kenner van de Arabische valkerij. Mark is een artiest, nlschilder en beeldhouwer, maar ook een zeer goede valkenier met aanwachtersvalken. Zij kunnen ieder jaar over een vruchtig moor beschikken; vlak en zeer groot en afgelegen met een behoorlijke grousestand.

Dit seizoen vlogen zij meerdere valken, maar iedere dag andere vogels, zodat die ongeveer om de dag werden ingezet. De pointers waren snel en liepen enorm ver en toen er één tot voorstaan kwam werd de schitterende, dertien jaar oude valktarsel van Mark geworpen. Hij steeg niet heel hoog, maar wel prachtig gecentreerd boven Mark en de hond. Goede flush en een loodrechte stoep, neerslaan en direct binden op de grond. Heel fraai! De vlucht kon ook goed op de videocamera van Frits worden vastgelegd. Het heloofde een topdag te worden. Toen Jessica aan de beurt kwam was het nog erg vroeg en ze had veel geaasd de vorige dag...Ze begon echter goed aan te wachten, maar was moeilijk boven de hond te krijgen. Toen dat uiteindelijk lukte volgde een spectaculaire verticale stoep op een enkele vermoedelijk oude grouse die zich als een steen in de hei liet ploffen. Jessica plofte erachter aan, maar had niets. Om zo'n grouse toch nog binnen te krijgen zou alleen maar mogelijk zijn als Jessica meteen weer zou gaan aanwachten. Helaas had Jessica er kennelijk een beetje genoeg van en ze begon in het zonnige weer te zwemen. Soms op enorme hoogte, honderden meters, maar zij was niet meer in ons of in de hand geïnteresseerd. Ze bleef wel een half uur in de lucht. Volgens Roger nam ze ook nog een kijkje bij de burea en was dus soms kilometers ver weg. Na bijna een uur kwam Jessica pas weer op de loer en kreeg de huid op.

Vanaf dat moment ging er van alles fruit, of wel met het punt van de hond of met de valken. Een keer wilde een valk niet stijgen, omdat die zich gehinderd voelde door een wilde valk die boven ons was komen vliegen. Roger haalde zijn valk binnen, maar Mark vroeg aan zijn vader: "What shall we do with the point?" "Flush it!", antwoordde Roger. En daadwerkelijk, er volgde een flush en een stoep van de wilde slechtvalk die Frits op video kon vastleggen, maar de wilde valk werd er door de "coyve" uitgevlogen! Soms maakte de pointer een punt zo ver van ons vandaan dat Roger zijn zoon vroeg om hem op te halen en dat duurde dan soms meer dan een half uur. Frits en ik vonden dat niet zo erg, omdat Jessica gewend is laat te vliegen en de kans op "zwemen" afneemt naarmate de zon lager zakt. Maar uiteindelijk vroegen we ons af of we misschien niet net te lang gewacht hadden en of we nog wel een point zouden krijgen. Gelukkig kwam dat punt. De wind was iets afgenomen en Jessica begon stipt aan te wachten. Helaas ging er een grouse uit zichzelf voortijdig op, werd toch nog snel ingehaald en kreeg bij het invallen een klap te verwerken. De hond flushte de grouse opnieuw en hoewel Jessica niet meer de kans had gehad weer hoog te stijgen, kreeg de grouse ditmaal een fatale tik en werd kort daarop gebonden. 's Avonds kookte Mark en we genoten van een zeer gezellige avond doorspekt met Engelse humor.

Ons volgende adres was het moor dat jaarlijks door Christian Saar en Steven Frank bevolgen wordt, ook een heel fraai moor, dicht aan de Noordkust, maar dit jaar met erg weinig grouse. We sliepen in Christian's cottage, dat naar verhouding

zeer comfortabel was ingericht en gesitueerd was midden in de eenzaamheid bij een boekje waar regelmatig oiters te zien waren.

We beleefden daar enige fraaie dagen, wederom bij prachtig zonnig weer. Dit jaar was ook Otto Witt uit Hamburg van de partij met een schitterende oude valk en zijn eigen stijlvolle pointer, als altijd begeleid door zijn vrouw Traute. We waren bijzonder onder de indruk van het hondenwerk van de door Steven gefokte honden, vooral "Jette" van Christian, waarin ook veel Italiaans bloed zit, was een klasse apart; een fabelachtig stijlvolle teef, die ook nog eens op grote afstand volkomen gehoorzaam is. Nu is zijn eigenaar niet alleen één van de beste valkeniers van Europa, maar ik heb in de vijfenveertig jaar dat ik hem ken altijd uitzonderlijk goede honden van hem gezien en dat is natuurlijk geen toeval. Jette zocht in wijde slagen, zeer regelmatig enorme stukken terrein af, daarbij steeds haar baas in de gaten houdend. Toen ze voorstond en er een grouse kon worden opgedaan, kreeg de valk in de harde wind geen echte kans doordat de grouse zich vroegtijdig in de hei liet vallen. Samen met haar baas was de grouse toch weer snel gevonden. Nog een zeer gecontroleerde flush en weer kwam de valk niet tot slaan, maar het hondenwerk was subliem. Hoewel de meeste grouse deze dag ontwamen genoot we volop van de fraaie ambiance. 's Avonds haalden we herinneringen op en beseften we dat we vier vrienden waren die ook in deze samenstelling precies tweeënveertig jaar tevoren al eens samen gevlogen hadden. Ik had toen Christian, Steve, en Otto uitgenodigd om een kleine week op het eiland Goeree op patrijs te komen aanwachten met hun slechtvalken. Bij een bevriende relatie troffen wij daar een fraaie patrijsstand aan, helaas bij stormachtig weer.

Toch werd het een zeer succesvolle en memorabele week met spectaculaire vluchten en valken die in de storm soms ver-loren gingen, maar later weer binnen kwamen. En dat toen nog alles zonder telemetrie. Saar vroeg of ik daarover een artikel in het Jaarboek van de DFO wilde schrijven, dan zou hij in aansluiting daarop een

Naschrift

Jessica was wederom zeer succesvol in het seizoen 2004/2005. Zij sloeg op 43 prooien, hoofdzakelijk fazant en eend. Het seizoen 2005 kende echter een dramatisch verloop. Vlak voor de jachtdag van de hoge vlucht op 15 oktober 2005 verdween zij bij een jachtvlucht uit het zicht. Korte tijd later werd ze met behulp van de telemetrie teruggevonden in de berm van een weg. Direct was duidelijk dat zij ernstig gewond was. Een vleugel was gebroken en de gehele bovensnavel was afgescheurd en hing nog slechts aan een draadje vles vast. Een gespecialiseerde dierenarts opereerde de vogel. De vleugel werd gezet en de snavel met een schroef in de schedel verankerd. Dit leek aanvankelijk allemaal succesvol verlopen. Op 15 oktober, de jachtdag van het Verbond, sloeg het noodlot echter toe. De valk greep vanaf het blok een iets te dichtbij gelande duif en plukte deze volledig. Door de kracht van de valk trok zij haar hele bovensnavel uit haar schedel. Vanaf dat moment moest zij vrijwel zonder bovensnavel door het leven. Toen Henk Dijkstra op de door hem medegeorganiseerde jachtdag verscheen, haalde hij de bovensnavel uit zijn broekzak met daarin zichtbaar het schroefje. Henk was zeer bezorgd over de toekomst van zijn misschien wel beste valk in jaren. De rampspoed was echter nog niet ten einde. De vleugel bleek nauwelijks te functioneren. Hoewel gestart met de revalidatie, was geen vooruitgang te boeken. Het vliegen was onmogelijk en zij kon slechts hippen van blok naar tak. De vleugel zat wel goed vast, maar niet in de goede stand. Het was een vreselijk gezicht zo'n vogel zo te zien stumperen. Wel had zij inmiddels leren eten met uitsluitend een ondersnavel. Henk had de hoop haar nog voldoende fit te krijgen voor de fok. Zij had in voorgaande jaren meerdere eieren gelegd en al een legsel in haar eentje gedurende lange tijd gebroed. Zij moest opnieuw worden geopereerd. Ook de tweede operatie verliep aanvankelijk naar wens. Na het ontwaken uit de narcose werd de valk op het blok geplaatst. Zij schudde zich uit om vervolgens dood van het blok te vallen. Een einde was gekomen aan een zeer stijlvolle en succesvolle vogel.

Henk Dijkstra zal HD niet zijn als hij niet bij de pakken gaat neerzitten. De eerste contacten zijn al weer gelegd om het seizoen 2006/2007 weer met een rode valk te beginnen. Henk is van 1923.....

Summary

Grouse Hawking revisited

Henk Dijkstra developed an interest in hawking during WWII. Through Gilbert Blaine's book "Falconry", Henk got acquainted with the legendary falconer, resulting in a visit in 1951. It wasn't until 1970 that he caught his first grouse with a passage falcon or Birchin, Stephen Frank's grousemoor in Scotland. After many years of absence from grouse hawking, Henk got the opportunity to fly his falcon Jessica at grouse in 2003. Although Jessica had caught up until then many a pheasant and duck in great style, the big question remained: "would she be able to be equally successful at grouse?". In three weeks time, Henk caught with Jessica six-and-a-half brace out of 25 flights. Henk is grateful to all his falconer friends who offered him hospitality and their moors. Unfortunately, Jessica died in an accident in 2005. Henk however, is not the type of person to give up. An order for a new hawk is out already!

rapportage maken van de laatste dag dat wij vieren gezamenlijk nu in Schotland onze valken vliegen. Frits werd die dag gevraagd alles met de Minolta op celluloid vast te leggen. Het werd een schitterende, zonnige dag met een straffe wind en hoewel onze vier valken fraaie vluchten maakten, leek het erop of juist op deze dag geen grouse in de tas zou komen. Uiteindelijk lukte het gelukkig Saar's valk, "Shubiduh", zodat dat succes als afsluiting op de foto vercreuwigd kon worden. Beide artikelen verschenen in het D.F.O. jaarboek 2003 en bleken door de lezers erg gewaardeerd te worden evenals de vele historische en nieuwe foto's.

Frits en ik reisden daarna weer zuidwaarts naar John's cottage van waaruit we nog enkele moors konden bezoeken. Dit keer zat het, ondanks prima weer en veel grouse, tegen. De hond, een langharige pointer, was vandaag erg ongehoorzaam en daardoor kwamen we in een gebied terecht met erg veel varens, waarin de grouse steeds konden ontkomen en waar ze nimmer meer gevonden konden worden. We zagen deze dag maar liefst vier loodrechte stoeps, maar brachten niet één grouse mee naar de cottage.

Voor onze laatste dag mochten we nog een keer bij Dough vliegen, de uiterst sympathieke Schot, maar helaas stormde het ontzettend met de dreiging van regen en onweer. I lang bleven we zitten in de auto wachten in de hoop dat de wind zou afnemen. Dat bleek nauwelijks het geval en toen de pointer "Ruby" nog aan de lijn was, vloog er een enorme klucht grouse op en verdween (zoals altijd) uit zicht. De hond werd geslipt en die maakte weer grote slagen. Hij was moeilijk te volgen door de dennenopslag en het terrein zat vol met gemene kuilen die bedoeld waren om boompjes in te planten in het kader van de bebossing van deze streek. Frits nam Jessica op de hand, omdat ik meer viel dan de "jongelui", maar ook die zag ik wel eens omvallen. Gelukkig kregen we vrij snel een punt en kon Jessica worden geworpen. Er ging echter van alles mis waardoor de hand opnieuw ging flankeren en het bijna onmogelijk was de valk en de hond te blijven volgen. Na wel een kwartier zoeken stond Ruby eindelijk tussen de dennetjes voor. Gelukkig bleek Jessica nog steeds in de lucht, zij het niet hoog, maar ze had de hond gezien en kwam en toonde meteen interesse. Toen ze opzwiep in de storm konden we deze zeer ervaren hond in een splitsecunde laten flushen. Een grouse vloog en werd raan kort vluchtig vrijwel meteen half inkomend neergeslagen en op de grond gebonden. Een prima afsluiting en een prima beloning voor Jessica's verharding. Toen daarna de hybride van Dough ook nog in een heel verre vlucht succes had was het een mooie afsluiting van een stormachtige dag, en tevens het einde van onze schitterende "Grouse-Hawking 2003".

Resumerend aan de hand van mijn nauwgezet bijgehouden dagboek kon ik vaststellen dat Jessica zeer succesvol geweest was. In drie weken, waarvan zestien middagen waarop gevlogen kon worden, maakte zij totaal vijftien vluchten op grouse, waarvan zij er dertien op het tableau kon brengen. En dat met hulp van tien verschillende (en voor haar vreemde) pointers. De vluchten vonden plaats boven negen verschillende moors, begunstigd door schitterend weer behoudens enkele dagen met harde wind. Ik ben mijn vrienden veel dank verschuldigd en ik vind het ongelofelijk jammer dat ik ze in ons land niet kan inviteren voor iets gelijkwaardigs.

Huidtransplantatie avant la lettre in een Arabisch valkerijtractaat uit de achtste eeuw

Door: Gerritjan van Nie

Onder redactie van "de grote jager" al-Gitrif ibn Qudama al-Gassani werd rond het jaar 780 in Bagdad voor kalief al-Mahdi een verhandeling geschreven over o.a. roofvogelziekten, bijbehorende medicijnen en afwijkend gedrag met bijpassende behandeling. Het manuscript is gebaseerd op de in die tijd voorhanden kennis uit Byzantijnse, Perzische, Turkse en zelfs Hindoeïstische bronnen.

In 2002 verscheen onder redactie van de mediaëvist en kenner van jaclat en valkerij Baudouin van den Abeele een voortreffelijk geannoteerde Franse vertaling door François Viré en Jellet Möller (Laget, F-28210 Nogent-le-Roi, Frankrijk, ISBN: 2-85497-070-5.)

Vanzelfsprekend zijn de beschreven medicijnen vaak achterhaald. Op heel veel ander terrein is er echter, zoals zo vaak in de valkerij, niets nieuws onder de zon. Uit nr. 120 van de behandeling nr. 53 tot en met 147 een vertaald voorbeeld:

"Behandeling van een jachtvogel met een door een andere vogel toegebrachte wond in de borst.

De artsen der Byzantijnen hebben gezegd: als een havik door een of andere (prooi)vogel een beschadiging heeft opgelopen en de huid is gescheurd, neem dan een fijne naald en een dun wollen draadje en hecht de huidwond, vooral als die op krop, berst of buik zit. Wrijf de plant fijn die haren van de goede genius' genoemd wordt ('s'al-ginn: Venushaar) en bepoeder daarmee de gehechte wond.

Is er te weinig huid over, neem dan een vogel, pluk hem en snijd een stukje huid weg op dezelfde plaats en van dezelfde grootte en vorm als het ontbrekende stuk, hecht het aan de randen zoals we dit eerder hebben beschreven en poeder er bovengenoemde plant overheen.

Dat is heilzaam als Allah, Zijn Naam zij geprezen, het wil."

Dat de donor vervolgens geconsumeerd wordt spreekt kennelijk zo vanzelf dat dit niet eens vermeld is.

Summary

Skin transplant avant la lettre in an Arabian falconry text from the 8th century
Around 780 AD an essay on raptor medicine was written edited by al-Gitrif ibn Qudama al-Gassani for the kalief al-Mahdi. The sources used for this text were from Byzantine, Persian, Turkish and Hindu origins.

The text was translated into French in 2002. Most of the medicines are out-of-date today. There are, however, some things that seem not to have changed a bit. For example, the treatment of a hawk that has been wounded by another bird. An account is given of the skin transplant necessary after a serious cut in the skin of a raptor.

De bevestiging van Mellens reputatie spreekt het duidelijkst uit een brief van zijn vakbroeder Frans van den Heuvel, de laatste valkenier van koning Lodewijk XVI van Frankrijk. In opdracht van baron Tindal, en met medeweten van baron d'Offémont en de voormalige Engelse opdrachtgevers Newcome en Stuart Worthley, polst de oude meester-valkenier of Adriaan voert voor een betrekking bij de Royal Loo Hawking-Club. Lissig schrijft Van den Heuvel dat het geen aanbod is voor een of twee jaar, maar dat de heren "U voor geheel Uw leven een goed bestaan willen bezorgen". De transfer geschiedt stijlvol. Het is niet de bedoeling om achter de rug van prins Trautmansdorff te handelen. Mollen moet open kaart spelen en wanneer de prins er op tegen is dat zijn valkenier vertrekt, krijgt hij een uitnodiging om het aanstaande seizoen op het Loo op reigers te komen vliegen. Tijdens het horreliur zal ongetwijfeld wel een gentlemen-agreement getroffen zijn aangezien Jan Peels Mollen later als valkenier in Wenen opvolgt. Frans van den Heuvel wijdt enthousiast uit over de successen die op het Loo worden behaald. Hij vermeldt het plezier dat de jonge prins Alexander en Willem aan de jacht beleven, maar bezweert Mollen tegelijkertijd om het aanbod voor zijn assistent, Jan Peels, geheim te houden. Want, ofschoon hij verkeert in de grote wereld, kent de oude valkenier zijn dorpsgenoten goed genoeg om te weten dat in Valkenswaard het nieuws snel de ronde doet.

Adriaan Mollen, pas vijftientig jaar oud, is oppervalkenier van de koninklijke jachtclub van het Loo naast zijn mentor Jan Bots. In de vijftien jaar dat hij de functie vervult heeft Mollen, evenals Bots, een aantal brieven geschreven, die meer over zijn persoon berichten. Uit de correspondentie met secretaris-penningmeester Anemaet komt Adriaan Mollen naar voren als een man met correcte manieren die sterk betrokken is bij zijn werk. Hij geeft met veel kennis van zaken adviezen. Het voortdurende geldgebrek waarmee hij kampt door de slechte betalingen van zijn werkgever dwingt hem er regelmatig toe om aanmaningen te zenden. Dit gebeurt steeds op beschaafde toon, waarbij hij met redenen omkleedt waarvoor het geld nodig is. Omdat de valkeniers steeds met voorschotten werken komen zij regelmatig in de rode cijfers vanwege de kosten die zij moeten maken voor het onderhoud van valken, paarden of het maken van fournituren. Het zal in hun woonplaats wel niet tot spanningen hebben geleid, maar het is onplezierig om schulden te hebben. Daarbij komt dat in de armoedige Kempen nauwelijks andere bronnen van inkomsten zijn. Zo heeft Mollen in oktober 1847 een vordering van f 2.200,- op de club. Met de winter voor de deur is dat een weinig riant vooruitzicht. In zijn bede dat God geve, dat spoedig prins Alexander zijn vorige gezondheid weer terugkrijgt, straalt dan ook wel wat eigenbelang door. Hij gewaagt ook regelmatig van zijn dankbaarheid wanneer "de duitenbezorger" weer is geweest.

In zijn keurige handschrift dringt Mollen erop aan een bewaker in het Keigerbos op het Loo te plaatsen en verzoekt hij om tijdig valkenkamers te huren. Ook informeert hij naar een regeling waarbij de vors: het onderhoud van de paarden voor zijn rekening zal nemen. Zijn brieven aan het begin van het seizoen weerspiegelen het enthousiasme en de dynamiek van de man die na de saaië winter in zijn dorp weer snakt naar het echte leven op het Loo. Me: Bots vertrekt hij naar Eindhoven om de maat te laten nemen voor zijn uniform want in Valkenswaard zijn er geen kleermakers die kundig genoeg zijn. Adviezen over een reigerring, berichten over vertrek, en mededelingen over de kwaliteit van de hammen maken het beeld compleet. Uit zijn brieven komt Mollen naar voren als een rustige, hardwerkende, seri-

Adriaan Mollen 1816-1895

Door: Dr. Jan van Oorschot

Deze tekst werd uitgesproken bij de opening van de tentoonstelling 'Vader en Zoon Mollen, de laatste beroepsvalkeniers in Valkenswaard 1833-1935', op 21 augustus 2004 in het Valkeniersmuseum te Valkenswaard.

De Mellens stammen oorspronkelijk uit Bladel en vormen een sterk geslacht. Zij worden oud: Adriaan, de valkenier, werd 79, zijn zoon Karel 81 en diens dochter Lena, gerespecteerd onderwijzeres in Valkenswaard, maar lieft 94 jaar. En ze blijven geestelijk bij de tijd! (Wat een prettig vooruitzicht voor mevrouw Jake Peels-Mollen, die na mij het woord zal voeren).

Adriaan Mollen: voor een valkenier lijkt zijn geboorte in 1816 in de verkeerde tijd. De ontwikkeling van het geweer, de uitbarsting van de Franse Revolutie en de vlucht van de adel betekenen de doodsteek voor de aloude valkerij, een schitterend aspect uit het verleden dat op het continent geen toekomst meer lijkt beschoren.

Adriaan Mollen: hij heeft het vak geleerd van Jan Bots, een bekend valkenier uit een beroemd valkeniersgeslacht uit Valkenswaard. Op 14-jarige leeftijd gaat Adriaan samen met Jan Bets naar het valkenhof van baron d'Offémont in Frankrijk.

Vijf jaar later vertrekt hij samen met hem naar Engeland waar hij de nadagen van de Falconers' Club meemaakt en hij zijn netwerk uitbreidt. Daarna, in 1838, treedt hij in dienst van de Oostenrijkse prins Trautmansdorff te Oberwaldersdorff, bij Wenen. Mevrouw Peels-Mollen bewaart nog de indrukwekkende reispas, het paspoort dat aan de jonge valkenier op 12 januari 1839 op last van Jean Gisbert baron Verstok de Soelen, minister van Buitenlandse Zaken van koning Willem I, is verstrekt. Het klinkt nu allemaal erg pathetisch dat 'in naam van de vorst aan alle admirals, generaals, gouverneurs, commandanten, magistraten e.a. officieren, zo burgerlijke als militaire, van vorsten en staten, vrienden van Z.M.' verzoekt is 'den heer Adriaan Mollen, valkenier te Valkenswaard, gaande naar Wenen, niet alleen zijn bagage te laten passeren zonder hem eenigen overlast aan te doen of toe te laten dat hem die aangedaan wordt, maar hem ook zoo noodig alle hulp te geven te laten doen geven'. Het paspoort, opvallend door zijn formaat en de vorm waarin het is gesteld, heeft nog meer allure gekregen door de stempels van de pleisterplaatsen die Mollen tijdens zijn reis aandeeld.

Gedurende het jachtseizoen verblijft Mollen, die 'hoe jong hij ook nog is' als zelfstandig valkenier opereert bij prins Trautmansdorff. In het najaar gaat hij terug naar Valkenswaard om er de slechtvalken te vangen die hij voor de jacht nodig heeft.

euze man voor wie zijn valken alles zijn en zijn verblijf thuis in Valkenswaard een gelovongen rust betekent.

In 1855 is het sprookje uit. Plotseling – naar Mollen het doet voorkomen – slaan de valkeniers op straat. Hebben zij de bui zien aankomen of hebben zij misschien gedacht dat de vorst de tekorten wel zou blijven aanvullen? Het is niet waarschijnlijk dat mannen die de teruggang van de valkerij in heel Europa hebben gezien en in Engeland in eigen persoon hebben meegemaakt nu onverheelds door het lot worden geslagen. Het kan hen toch niet ontgaan zijn dat de voor de jacht zo ideale locaties in cultuur worden gebracht. In 1847 brengt de Ordermark haar uitgestrekte heidevelden langs de Soerense grintweg in publieke verling. Hierdoor gaan zij voor de jacht verloren. Daarnaast worden de reigers schaarser. Als het jachtseizoen enige weken oud is zoeken de reigers al in nadering van de stoet een schuilplaats. De instinctmatige gehechtheid aan hun nesten verloochenen zij voor veiliger oord. In 1849 zit er een hele kolonie vangen in de bossen van het kasteel Biljoer te Velp, waar zij eerder slechts zelden werden gesigaleerd. Aan hun koperen reigerbarden is te zien dat de daar geschoten exemplaren al eens op het Loo zijn gevangen.

Aquarel door Johan Sonderland (Koninklijk Archief)

Op 22 april 1855 treden de valkeniers voor het laatst met hun jachtvogels aan voor het nieuwe seizoen. Het wordt geen grootse apotheose. Ongunstige weersomstandigheden en rogerschaarste maken de vluchten nagenoeg onmogelijk. Na 10 juli valt definitief het doek. Tot verdriet ook van de plaatselijke middenstand die heeft geprofiteerd van de dagjesmensen die vanuit de omliggende plaatsen op het honte schouwspel zijn afgekomen.

De ontslagen valkeniers proberen ieder voor zich een zo goed mogelijke regeling te treffen. In een eerbiedig verzoek herinnert Mollen koning Willem III er aan dat hij door in 's konings dienst te treden een voordeliger 'stelling' bij prins Trautmaansdorff heeft verlaan. Een van de redenen daarvoor was dat hij de toezegging had gekregen dat zijn betrekking er een voor het leven zou zijn. Omdat hij van kindsbeen af zich alleen met valken heeft beziggehouden, kent hij geen ander vak en is hij gedoemd broedeloos te blijven. Daar komt nog bij dat Mollen een groot gezin heeft: zes kinderen. Zijn verzoek om pensioen wordt ingewilligd op grond van het feit dat hij in 's konings dienst staat. Op veertigjarige leeftijd krijgt Adriaan Mollen een jaarwedge van f 400,-, uit te betalen in driemaandelijke termijnen. "Ik mag lijd en ik er veertig jaar plezier van beleef", is zijn verheugde reactie geweest. Dat is op een half jaar na uitgekomen.

Na de opheffing van de Loo Hawking Club in 1855 gaat Adriaan Mollen hoofdzakelijk valken vangen voor Engelse clubs. Later wordt hij daarin bijgestaan door zijn zoon Karel die de stiel bij hem leert.

De vader leeft voort in de naam van het Nederlands Valkeniersverbond dat op instigatie van oprichter prof. Swaen, in 1938 is vernoemd naar de laatste koninklijke valkenier uit Valkenswaard: ADRIAAN MOLLEN.

Summary

Adriaan Mollen 1816 - 1895

A transcript of a presentation given at the opening of the exhibition "Vader en Zoon Mollen, de laatste beroepsvalkeniers in Valkenswaard 1833-1935", a exhibition dedicated to the Father and son Mollen, the last professional falconers at Valkenswaard 1833-1935 and held in 2004 at the Cultuur Historisch Museum in Valkenswaard.

Adriaan Mollen has learned the profession of falconer from Jan Bots who he accompanied to France and England. When the Royal Loo Hawking Club was founded in 1839, Adriaan Mollen and Jan Bots became master falconer (oppervalkenier). In service of the king he led the flights at herons. Numerous letters from his hand provides much information about his life and work in Valkenswaard and at the Loo. After the Royal Loo Hawking Club was discontinued in 1855, Adriaan received a pension from the king which he enjoyed for nearly forty years. Adriaan passed on all his knowledge to his son Karel.

His name lives on in the name of the Nederlands Valkeniersverbond "Adriaan Mollen", founded in 1938 at the instigation of Prof. Dr. A.E.H. Swaen.

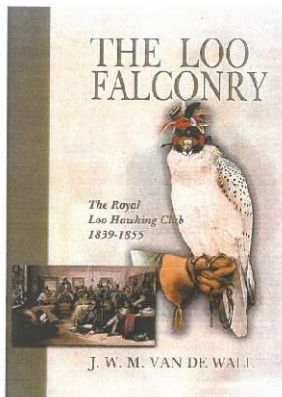
- den met aigrettes (USA 20)
- Amazon, de rivier, i.p.v. amazone met kleine a en eindstandige e (USA 23)
- Frestian i.p.v. Friesian onder de Friese paarden (USA 24)
- Soerense i.p.v. Soeren- (USA 27)
- bibliothèque i.p.v. bibliothèque (USA 49)
- 1870 i.p.v. 1970 (USA 121, derde regel van onderen)
- 801 p.v. 84 als leeftijd van professor Swaen bij zijn overlijden (USA 124, noot 2), etc.

Het boek oogt smaakvol met geslaagde illustraties op voor- en achterkant van het harde kafi.

Het merendeel van de illustraties echter is niet te vergelijken met die in de Nederlandse uitgave. Bij de exposities op Het Loo, in het Aardhuis en in het Jachtmuseum konden we zien hoe Joh. Enschedé kleurstelling en sfeer van de illustraties perfect benaderde. Helaas maakte uitgever Hancock het contrast te rijk, de kleuren te hard, vaak te rood, en vele zwart-witafbeeldingen te donker.

De auteur, 88, slechthorend en visueel gehandicapt, had beter verdiend. Jammer: Hancock had beter gekund want Sonderlands portretten van de prinses Willem en Alexander (USA 28) tonen dat deze de originelen net zo goed evenaren als die van Enschedé.

Intussen is nu de geschiedenis van de Nederlandse valkerij in de negentiende eeuw toegankelijk geworden voor een veel groter publiek. De aanschaf is dan ook de moeite waard voor relaties die het Nederlands niet machtig zijn.

Boekbespreking

Door: Gerritjan van Nie

THE LOO FALCONRY, geschreven door Dr. J.W.M. van de Wall, uitgegeven bij: Hancock House, ISBN 0-88839-576-0

Met het uitkomen van de Engelse vertaling van "De valkerij op het Loo", Haarlem, Joh. Enschedé en Zn. 1986, ISBN 90 70024 42X, ging een langgakoesterde wens van de auteur eindelijk in vervulling. Het boek is méér geworden dan alleen een vertaling.

Als een soort tweede druk in het Engels bood het de auteur de mogelijkheid om schoonheidsfoutjes in de eerste (Nederlandse) uitgave te corrigeren.

Zo werden de portretten van valkenier Van den Heuvel en zijn echtgenote (USA 32) van een correct onderschrift voorzien; deze zouden aanvankelijk het echtpaar Mollen uitbeelden (NL 31). Het portret van Verster (NL 103) werd terecht weggelaten. Het komt weliswaar voor in de collectie van de familie van Verster van Wulverhorst, maar het stelt iemand anders voor.

Het portret van "Joseph Wolf op hoge leeftijd" (NL 103) werd vervangen door het portret van Wolf met boomvalk door Lance Calkin (USA 103).

De aquarel van een groep valkeniers door Charles Rochussen (USA 110) werd helaas in zwart-wit afgedrukt in plaats van in sepia (NL 111) en een foto van de auteur met slechtvalk (NL, ongenummerde laatste pagina) ontbreekt.

In het onderschrift "Hoods, lures and bags" (USA 66) wordt de enige loer als meervoud vermeld i.t.t. in het juiste Nederlandse onderschrift (NL 64.)

"Swinging the lure" (USA 93) is net als in het Nederlandse bijschrift (NL 92, boven) niet correct omdat duidelijk een levende duif getekerd is aan een tot een klunwen opgerolde vlieglijn, zoals op het Loo in de negentiende eeuw gebruikelijk was.

Het full-page formaat van de prachtige geervalkportretten van Wolf en Schlegel (NL 98 en 99) is teruggebracht tot een kwart pagina (USA 54)

Dat een staande hond een must is bij de hakvlucht (NL 62) is gelukkig gewijzigd want dit geldt natuurlijk voor het aanwachten (USA 64).

Het hoofdstuk "Jachtmethoden" (NL 53-54) is veel overzichtelijker geworden (USA 52).

Het boek is uitgebreid met een hoofdstuk Zoé (met accent aigu, niet met een trema) over het onderzoek van Drs. P. Tuijn en diens ontdekkingen rond de portretten van deze valk (USA 56).

Na men denkt dat computers het beroep van corrector overbodig maken duiken traditionele uitgeverswaaien op in de vanouds stiefmoederlijk bedeelde onderschriften van illustraties, zoals onder andere:

Duboureq i.p.v. Duboureq onder het ingeplakte, genummerde valkenportret van Zoé voorn - augrettes, onder de sfeervolle, met waterverf ingekleurde tekening van de hoe-

Recept: Bécassines chasseur

Door: Ben Ehler

Bécassines chasseur

Watersnippen en cocottes, met bijvoeging van puree die van de ingewanden van snippen en ganzenlever vervaardigd is.

Pinsons à la brochette.

Gebraden vinken aan het spit, met brooderoutons en waterkers.

Puviers dorés rois à l'Armagnac.

Gebraden goudpluvieren met kippenlever en brandewijn uit de Armagnac.

Mousse de perdreaux à la crème.

Een luchtig gerecht van patrijs, gearneerd met gevulde ortolanen en truffels.

Dit zijn een paar gerechten uit mijn oude vakboeken. Nu, 45 jaar later, komen deze gerechten misschien vreemd over, maar laten wij niet vergeten dat het nog niet zo lang geleden is dat houtsnippen en talingen regelmatig op het menu stonden.

Gelukkig hebben wij nog wat bejaagbare wildsoorten over en wij moeten daar dan ook met respect mee omgaan. Respect voor het geslagen wild, maar ook respect voor het wild als bout, alleen dan is het voor mij aanvaardbaar om met onze vogels wild te bemachtigen en is het mogelijk een smakelijke wildmaaltijd op tafel te krijgen. Vaak begint dit al in het veld. Zo vinden jagers het heel normaal dat een ree in het veld al ontweid wordt en dat de lever eruit genomen wordt om srel af te koelen. Een snel afgekoelde lever blijft langer goed en smaakt later, in plakken gesneden en in de boter gebakken, overheerlijk.

Wij als valkeniers of havikiërs. (Team zegt: "verschil moet er zijn"), moeten ook met zorg met het door havik of valk geslagen wild omgaan. Niet alleen in het veld, maar ook tijdens het vervoer naar huis en in de keuken.

Enige voorbeelden:

Vroeg in het seizoen, als de dagen nog warm kunnen zijn en wij met onze havik in het veld vertoeven, is het belangrijk de geslagen konijnen in het veld van hun ingewanden te ontdoen. Prop de konijnen niet in de tas of achter in de jas, maar neem de tijd om ze op een luchtig, koel plekje weg te hangen tot de terugreis wordt aanvaard.

Leg het wild niet in de auto op elkaar, maar naast elkaar.

Bij het villen van het konijn moet men de kiertjes die links en rechts van het saartje zitten wegsnijden. Het konijn smaakt dan na het braden muller.

Soms hoort men dat wilde duiven niet zouden smaken, dat klopt wanneer men niet al in het veld de krop verwijderd. Doet men dit wel en laat men de duiven snel afkoelen, dan heeft men later een heerlijk stukje wild op tafel. Leeghaaien is dan niet noodzakelijk want binnen 24 uur wil ik een duif in de keuken hebben. Hebben wij een vogel die fazanten slaat dan moeten wij ook weten hoe wij met dit wild om moeten gaan. Ook hier geldt: snel afkoelen. De oude jachtassen hadden voor verduweld aan de buitenzijde een net waar vooral het kleinere wild, zoals snippen en patrijzen in vervoerd werd. Door het net werd voor komen dat het wild zijn waar-

de verloor voor in de keuken. Bij een in de herfst gevangen fazant die zich tegoed gedaan heeft aan de bessen van de duindoorn, moeten wij de krop verwijderen. Laat men dit achterwegen dan gaan de bessen in de krop gisten en smaakt, na bereiding, het hele wildgebraad zuur. Om de krop te verwijderen maakt men een sneetje in de hals richting borstbeen. De krop licht nu vrij en is makkelijk te verwijderen. Vroeg in de herfst, als het warm is, is het aan te bevelen om te ontarmen. Het eenvoudigste gaat dit door een sneetje te maken vanaf de anus richting borstbeen. Op deze manier kan men in één keer alle ingewanden naar buiten trekken. Bij koud weer is darmen niet zo belangrijk, als men maar niet vergeet het wild de kans te geven om af te koelen. Wordt een stuk vliegvild niet ontarmd, verwijder dan wel de uitwerpselen die in de endeldarm zitten. Hierbij gaat men als volgt te werk. Men neemt de fazant met twee handen om de borst vast, de kop omhoog, en zwaai de vogel sievig tussen de gespreide benen door. De uitwerpselen worden zo uit de vogel geslingerd. Thuis gekomen hangt men de fazant, zoals trouwens al het vederwild, aan de kop op. De nog aanwezige onreinheden zakken nu naar buiten.

Hoe gaan wij met het haas om?

Als het haas geslagen is en afgevangen laten wij de havik nog even plukken waarna we hem op de vuist laten overstappen. Daarna zetten wij de vogel weg. Wanneer ik alleen ben bind ik de vogel aan de tas, anders geef ik de vogel op de vuist aan de hulpvalkenier.

Het haas moet nu eerst pekelen: men neemt het haas op en laat het met de rug naar je toegekeerd met het achterlijf naar beneden hangen. Door nu op de buik te drukken zal de pekelaar naar buiten druppelen. Door verder naar beneden over de buik te strijken zal er geen of weinig pekelaar in het haas achterblijven.

Het is belangrijk deze handeling gelijk na het opnemen te verrichten. Wacht men er te lang mee dan zal de urine door de spierverstijving niet meer naar buiten te drukken zijn.

Wordt een haas die niet gepekeld heeft geslacht, dan is de mogelijkheid groot dat bij het openen van de buikwand de blaas beschadigd wordt met als gevolg dat de wildbraad door de blaasinhoud verontreinigd wordt. Zelf heb ik de gewoonte om het haas in het veld af uit te werpen. In de buikwand van het haas maak ik van navel tot bekken een sneede van ongeveer 10 cm. Door het haas met de kop omhoog heen en weer te schudden rollen de darmen naar buiten. Samen met de maag worden deze losgeroepen en weggevoerd om te dienen als kraaienvoer. Vroeger, en sommige jagers doen dit nog steeds, liet men het haas enige dagen tot 2 weken hangen voordat het geslacht werd. Het vlees wordt zachter door het te laten besterven. Persoonlijk heb ik het haas graag zo snel mogelijk in de vriezer, hoewel ik nooit gehoord heb dat men van een haas dat goed afgehangen is ziek geworden is. Een stuk wild met havik of valk slaan is één. Dit wordt onze leerlingvalkeniers dan ook geleerd. Ik vind dat het panklaar maken van dat stuk wild ook geleerd moet worden, al is het maar uit respect voor het geslagen wild.

Hoe maken wij een haas of konijn panklaar?

Men legt het haas of het konijn voor zich op een werkbank. Met een scherp mesje wordt vervolgens onder de knieholten de huid rondom losgemaakt. Nu maakt men een insnede richting bekken. Het is belangrijk om niet te diep te snijden. Dit lukt

conditie van het dier kan er wel door achteruit gaan. Geeft men echter de hond een stuk rauwe hazenlever dat met deze worm is besmet dan ontwikkelt zich de zaaide lintworm, en hebben wij de poppen aan het dansen.

Omze gevilde haas leggen wij nu op een schone snijplank om de diverse delen los te snijden. De voorbotten snijden we, met een scherp mes, los van de ribbenkast. Voor de achterbotten moeten we een zwaaiër mes nemen. Door de vorm van de botten met het mes te volgen komen deze ook los. De kop snijden we dicht bij de schoudera af. Wanneer je zorgt dat je met het mes tussen 2 wervels zit moet dit geen probleem opleveren. Wij houden nu de rug over die netjes bijgesneden moet worden. Daar waar de achterbotten zaten snijden wij de rug recht af. De voorzijde wordt ook ingekort. Er zit daar weinig vlees en de voorkant komt bij het bereiden ook iets omhoog, waardoor de rug er na het braden minder mooi uitziet. Nu leggen wij de rug op een zijde en snijden wij de buikwand en een stuk van de ribben weg. Dit doen we ook met de andere zijde. Wat wij nu overhouden is een mooie rechte rug die alleen nog gevlied dient te worden. Een haas heeft 7 vliezen over elkaar heen, en het is de bedoeling in één keer die 7 vliezen eraf te halen. Dit vergt wel enige oefening. Het belangrijkste is een scherp mesje. Dit steekt men onder het vlees door, de scherpe kant van het mes, schuin omhoog tegen het vlees aan. Met een schuin naar boven bewegende slijbeweging komt het vlees nu los zonder dat er veel vlees aan blijft zitten.

De vliezen en alle andere afsnijdsets gebruiken wij voor de saus of de wildbouillon.

Een konijn heeft veel minder vliezen en hoeft voor het braden niet gevlied te worden.

De reden dat een haas meerdere vliezen over elkaar heen heeft is dat het haas altijd buiten verblijft. De haren op de huid en de vliezen onder de huid houden de warmte van het haas vast. Een konijn daarentegen verblijft bij koud weer in zijn hol.

De hazenbotten, die gestoofd worden, worden licht nagevlied. Niet alles hoeft er echt af.

De rug daarentegen, die roze gebraden wordt, moet wel goed gevlied zijn.

Laat bij het bereiden van de rug de filets aan het bot zitten. Het bot geeft een fijne smaak aan het vlees en aan de saus.

Brandt de rug in wat geklaarde boter in de koekenpan aan tot hij mooi lichtbruin is. Kruidt de rug nu met zout en peper uit de molen en schui hem gedurende 10 à 15 minuten in een voorverwarme oven van ongeveer 200 graden. Het vlees van de rug is erg mals en moet na het braden roze blijven.

Het is aan te bevelen om de rug na het braden in zilverfolie te pakken en een paar minuten te laten rusten.

In de tussentijd kookt men de vleessappen, die op de bodem van de braadslede zitten, los met wat rode wijn en wat bouillon van de afsnijdsets. Vervolgens op smaak brengen en afbinden met zure room.

Aan tafel drukt men met een lepel de filets van de rug en snijdt men deze in langwerpige plakjes.

het beste wanneer men de punt van het mesje onder de huid steekt, met de scherpe kant naar boven, en zo richting bekken snijdt. Nu pelt men de huid rond de lopers tot aan het bekken los. Hang nu het haas aan de achterlopers op, de lopers iets uit elkaar. Let er op dat het haas hoog genoeg hangt zodat men makkelijk kan werken. De huid wordt nu van de rug en de buik losgemaakt door hem voorzichtig naar beneden te trekken. Blijft de huid laken dan kan met een scherp mesje nageholpen worden. Bij de voorpotjes aangekomen wordt het wat moeilijker. Ik ondersteun met één hand het haas en met de andere hand trek ik de huid over de voorpotjes. De voetjes snijd ik eraf en zij blijven aan de huid vastzitten. Nu trek ik de huid over de bol. De lepels worden dicht op de bol los gesneden zodat die ook aan de huid vast blijven zitten. Het haas of het konijn is nu gevild en wij hebben een mooie huid over. Wrijf die in met 2 delen zout en 1 deel aluin. Herhaal dit gedurende 4 dagen. Vul het haas daarna op met droog stu, om na het drogen en een hazenbalg van te maken. Is het stuk wild niet in het veld uitgeworpen dan gaan wij als volgt verder. Het gevilde haas wordt zodanig opgetild dat het zich in een horizontale positie bevindt. Darmen en ingewanden zakken nu naar de ruggengraat. Met ons scherp mesje snijden wij nu de buikwand open. De buikwand is nu zeker al verkleurd, van groenig tot donker bruin. Hierover maken wij ons geen zorgen. Later bij het portioneren en vliezen snijden wij deze delen weg. Door het haas weer te laten zakken rollen de ingewanden er vanzelf uit. Varzelsprekend hebben wij onder het haas een paar kranten gelegd. Nu halen wij de maag los. De lever en het hart houden wij apart. Om meer van ons haas te weten te komen gaan wij de ingewanden lezen. Door het aflezen van het geweide kan men vaststellen of ons stuk wild aan een of andere ziekte leed. Veel jonge hazen sterven aan coccidiose. Deze ziekte wordt veroorzaakt door een eencellige parasiet. Witte, speldknop-grote plekjes duiden op deze ziekte. Vinden wij deze plekjes op de dunne darm dan spreken wij van darmcoccidiose. Opeenhoping van deze parasieten in het darmslijmvlies zijn als witte puntjes door de darmwand waar te nemen. Een haas of konijn dat aan deze ziekte lijdt lijkt dik, omdat door de ziekte de darmen opgeblazen zijn. Voelt men echter aan de rug dan blijkt al het spiervlees te zijn weggeleerd. Een andere veel voorkomende hazen- en konijnziekte wordt veroorzaakt door het leverbotje. Wanneer het haas of het konijn veel van deze parasieten heeft kan er degeneratie van de lever ontstaan. Het dier wordt mager, verzwakt, en kan sterven. De leverbot is een wormpje in de vorm van een bol (een platvis). Wanneer ons stuk wild besmet is vinden wij deze botjes in de lever. Het botje is met het blote oog waarneembaar en kan flink groot worden. De eitjes van de volwassen bot komen met de hazenmest naar buiten. In het eitje groeit het larfje dat op zoek gaat naar de in de modder levende leverbotslak. In de winter vindt in het slakje een gedaanteverwisseling plaats. In het voorjaar komen de larven bij nat weer naar buiten en klimmen tegen grassprietten op. Vastgekleefd aan de grassprietten worden zij weer gegeten. Op droge gronden komt het leverbotslakje niet voor, dus ook geen leverbotinfecties. Hazen en konijnen die geïnfecteerd zijn met leverbot kan men rustig eten. Gooi de lever echter weg. Treffer wij een haas of een konijn aan en constateren wij dat het niervet geelbruin is in plaats van helder wit, wees dan extra alert. Hazen en konijnen met helderwit niervet zijn kerngezond. Bij het openen van de buikwand kan men ook doorschijnende bolletjes vinden. Deze bolletjes lijken op kikkerdril. Zij hebben echter in plaats van zwarte, witte of geelachtige vlekjes. Overal in het lichaam, vaak rond de endeldarm, de maag, of hangend aan de lever, kan men deze bolletjes aantreffen. Deze bolletjes zijn de lichaamszakken van de hazenblaasworm. Deze worm is voor het haas niet erg schadelijk, maar de

Een recept voor konijn.

- 2 flesjes donker bier
- 3 eelpepels wijnazijn
- 2 laurierblaadjes
- 1 konijn in porties
- 2 zout en peper
- 3 uien
- 100 gram rookspek in blokjes
- 50 gram boter
- 4 plakjes ontbijtkoek
- 0,25 liter slagroom

Giet het bier en de azijn in een grote kom.

Voeg de laurierblaadjes toe.

Leg de konijnbotten enkele uren in deze marinade.

Dop ze daarna droog en bestoet ze met zout en peper.

Pel en snipper de uien.

Verhit de boter in een braadpan en bak de konijnbotten in enkele minuten rondom mooi bruin.

Haal de botten uit de pan en bak de uien en het spek in de braadbeter aan.

Verlaag de temperatuur van de warmtebron en voeg de botten aan de uien en spek toe.

Voeg ook de marinade toe en laat de botten langzaam gaar stoven.

Het zal duidelijk zijn dat een oude ram langer nodig heeft dan een jong konijntje.

Is het konijn gaar: haal dan het vlees uit de pan en verwijder de laurierblaadjes.

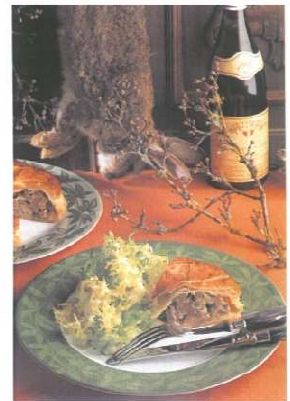
Voeg nu de verkruidelde ontbijtkoek toe en kook de saus gedurende 10 minuten door.

Breng de saus op smaak met zout en peper.

Het konijnenvlees weer bij de saus voegen en goed warm maken.

Op het laatste de room toevoegen en even laten doorkoken.

Eet smakelijk!

Summary

Bécassines chasseur

Ben Ehler is a retired chef and active falconer. In his article he describes the importance of handling game with care and respect. Ehler provides general guidelines on how to work with game after it has been caught with your Goshawk or Peregrine. How to skin and prepare a hare is described in detail, with many specifics about diseases that can be recognized by observing organs. Last but not least, a recipe for rabbit is provided.

**HET NEDERLANDS VALKENIERSVERBOND
„ADRIAAN MOLLEN”**

Stelt zich ten doel het behoud en de beoefening van het vluchtbedrijf en de bescherming van roofvogels, alles in de meest ruime zin des woords.

De vereniging kent ereleden, gewone leden en donateurs. Het lidmaatschap bedraagt € 46,- voor volwassenen. Voor jeugdleden € 23,- (14 tm 17 jr) en senioren € 34,50 en buitenlandse leden € 23,-.

Wie als vogelvoerend lid in het verbond wenst te worden opgenomen zal zich daarop moeten voorbereiden.

Gedurende twee seizoenen moet hi/zij onder leiding van een mentor blijk geven van belangstelling en (beginnende) bekwaamheid in het vluchtbedrijf. Het theoretisch jachtexamen succesvol afsluiten en deelnemen aan zes aspirantendagen waarna de ledenvergadering de titel „vogelvoerend” kan verlenen. Er bestaat een lijst van mentoren.

Ieder, die met het doel van het verbond instemt, kan door het bestuur als donateur worden aangenomen tegen een schenking van € 500,- of een jaarlijkse bijdrage van ten minste € 17,50.

BESTUUR:

J. de Vries (voorzitter)
Zaaidvolderweg 33, 7908 AC Hoogeveen
0528-265179, devries.j@home.nl

E.H. Bokhorst (secretaris)
De Riethoek 36, 3901 XT Veenendaal
0318-541402, ehbokhorst@hotmail.com

A. Sterneveld (penningmeester)
Vordellaan 85, 3931 VC Woudenberg
033-2863172, astar40@hetnet.nl

H. Klijn (bestuurslid)
Westkanaalweg 60B, 2461 FG Ter Aar
Tel: 0172 - 537687, HA.Klijn@12incve.nl

S. Smit (ornithologisch secretaris)
Zestredeweg 4, 1472 Middeldie
0299-474216, serious4@xs4all

REDACTIE JAARBOEK:

T. Slapert - Beerman, H. Klijn,
L. Schreuder, J. Meijer, H. Knol
Summary's: H. Knol

Redactieadres:
Rijksstraatweg 32, 7383 AS Voerst
tulastapert@hotmail.com

INHOUDSOPGAVE:

J. de Vries
Voorwoord
Pag. 3

H. Klijn
Ornithologisch jaarverslag
Pag. 5

H. Knol
Jachtdag Eemelder
Pag. 16

J. van Krijl
Hoe iets begint
Pag. 20

E.C.M. Schreuder
*Symposium Ambachtelijk werken
met Wilde Vogels*
Pag. 25

Dr. N. Fox
The Falconry Heritage Trust
Pag. 32

H. Dijkstra
Weerzien met Grouse
Pag. 34

G.J. van Nie
Huidtransplantatie avant la lettre
Pag. 46

Dr.J. van Oorseeht
Adriaan Molle 1816-1895
Pag. 49

G.J. van Nie
Boekbespreking
Pag. 53

B. Ehlert
Recept: Bécassines chasseur
Pag. 55

DRUKWERK:

Uitgeverij: GeloH
Twello